

Румунська мова
для загальноосвітніх навчальних закладів
з навчанням румунською мовою

Говорнян Л.С., Попа М.К., Бурла О.К.

«Limba română»
manual de clasa a 7-a pentru școlile de învățământ general
cu predarea în limba română

«Румунська мова»
підручник для 7 класу загальноосвітніх навчальних закладів
з навчанням румунською мовою

Lilia Govornean, Maria Popa, Elena Burla

Limba română

manual de clasa a 7-a pentru școlile de învățământ general
cu predarea în limba română

Львів
Видавництво «Світ»
2015

УДК 811.135.1(075.3)
ББК 81.474.1я72
Г 57

Говорнян Л.

Г 57 Румунська мова : підруч. для 7 кл. загальноосвіт. навч. закл. з навч. румунською мовою / Л. Говорнян, М. Попа, О. Бурла. – Львів : Світ, 2015. – 200 с.

ISBN 978-966-603-000-0

У підручнику подано відомості з лексикології та фразеології, способи словотворення в румунській мові. Окремі розділи присвячені розгляду частин мови – іменника, прикметника, числівника, займенника. Значну увагу приділено розвитку зв'язного мовлення. Різноманітність рубрик і відповідних вправ орієнтують учнів на вироблення навичок логічного мислення, відчуття стилю.

Матеріал підручника побудовано на принципах комунікативності, інтегрованого розвитку всіх видів мовленнєвої діяльності: аудіювання, говоріння, читання, письма, і застосовано у відповідних мовленнєвих ситуаціях, які стимулюють учнів до спілкування, висловлення власної думки, творчого використання набутих умінь та навичок.

Важливе місце у цікавому за змістом, багатому на інтерактивні та групові форми роботи підручнику займають діалоги, завдання на систематизацію, узагальнення, поглиблення та контролю знань учнів. Ілюстративний матеріал підручника допомагає позитивно сприймати навчальний матеріал і підвищує ефективність його засвоєння.

УДК 811.135.1(075.3)
ББК 81.474.1я72

ISBN 978-966-603-000-0

© Говорнян Л.С., Попа М.К., Бурла О.К., 2015
© Видавництво «Світ», 2015

Recapitularea categoriilor gramaticale ale părților de vorbire studiate în clasa a 6-a

§ 1. Recapitulare. Sfera numelui: substantivul, adjectivul, pronumele, numeralul

I Terminologie:

gramatică

- morfologie;
- sintaxă;

părți de vorbire:

- a) - flexibile (schimbătoare);
- neflexibile (neschimbătoare);
- b) - independente;
- auxiliare.

II Ce știm?

- ▶ **Compartimentele gramaticii sunt:** morfologia și sintaxa.
- ▶ **Morfologia** este un compartiment al gramaticii care studiază părțile de vorbire și regulile de modificare a cuvintelor.
- ▶ **Părțile de vorbire deja studiate sunt:** articolul, substantivul, adjectivul, pronumele, numeralul.

● Citiți cu atenție textul:

Vacanța aceasta a fost una dintre **cele mai frumoase** vacanțe de vară pentru că am petrecut-o la munte. Munții erau atât de înalți de parcă vârfurile lor străpungeau cerul senin. Cu cât intrai mai adânc în inima muntelui, cu

atât erai mai aproape de misterul **apei** și de noi povești pe care **ți** le spunea pădurea. Susurul apei îți mângâia auzul. **Brazii** erau împodobiți cu conuri, iar când treceai pe lângă ei, îți ofereau cel mai frumos con pe care-l aveau.

Dacă te uitai spre cer, puteai vedea păsările ce aveau **un zbor** grațios ca dansul unei balerine. În poienițe albinele galbene și pufoase alergau din floare în floare pentru a face cea mai buna miere, iar fluturii zburau risipind polenul viu și galben al florilor. În umbra unui copac **o** ciuperca își îmbrăcase pălăria și o înălțase deasupra firelor de iarba. Soarele pe cer saluta toata natura și, bucurându-se de **o zi** frumoasa, transmitea pe pământ raze mângâietoare. Seara, pe perdeaua albastră a cerului se vedeau strălucind mărgăritarele galbene ale stelelor. Luna plutea prin văzduh ca o corabie rotundă **de aur**.

- ▶ Descoperiți ce părți de vorbire sunt cuvintele evidențiate?
- ▶ Efectuați analiza morfologică a primelor cinci cuvinte.
- ▶ Stabiliți gradul de comparație al adjectivului „cele mai frumoase”.

● Alcătuiți o mică compunere folosind expresiile date.
Intitulați-o:

„A pictat cu un ruginiu puternic toată pădurea”.

„...iarba proaspătă scăldată în rouă.”

„A acoperit pășunile și munții cu verdeață”.

„Din lanurile întinse de grâu îți zâmbesc macii roșii”
„A acoperit cu aur greu spicele de grâu și secară”
„A cosit iarba grasă din luncă, iar florile de câmp s-au culcat în căpițele de fân parfumat”
„În copaci a atârnat mere și pere rumene”
„Aerul neclintit devine arzător”
„Copacii grei de fructe împrăștie mirosul lor îmbietor”
„Dulcele zumzet al albinelor caută mierea”
„Adâncul pădurii te îmbie să pășești pe covorul de frunze ruginii”
„Cerul pare un imens vas de porțelan cu pete sure”
„Florile multicolore se scaldă în lumina și căldura soarelui”

Aflați mai mult!

Rețineți!

Părțile gramaticii:

Morfologia studiază forma cuvintelor ca **părți de vorbire**.

Sintaxa studiază raporturile dintre cuvinte ca **părți de propoziție**, propoziția, fraza.

Să ne reamintim!

Părțile de vorbire:

- a) - flexibile (schimbătoare);
 - neflexibile (neschimbătoare);
- b) - independente (de sine stătătoare);
 - auxiliare (ajutătoare).

Părțile de vorbire:

<i>flexibile</i>	<i>neflexibile</i>
articolul	adverbul
substantivul	conjuncția
adjectivul	prepoziția
verbul	interjecția
numeralul	
pronumele	

Aflați mai mult!

- ▶ Părțile de vorbire lipsite de sens (*articolul, prepoziția, conjuncția*) se numesc **instrumente gramaticale**.
- ▶ Părțile de vorbire devin părți de propoziție, dacă sunt incluse într-un enunț.

Părțile de vorbire din:

<i>sfera numelui</i>	<i>sfera verbului</i>
substantivul	verbul
adjectivul	adverbul
articolul	interjecția verbală
pronumele	conjunția
numeralul	prepoziția

Substantivul

Să ne reamintim!

Rețineți!

Substantivul este partea de vorbire flexibilă care denumește (obiecte ființe, lucruri, fenomene ale naturii, nume de însușiri, stări sufletești, acțiuni, relații dintre oameni etc.). Răspunde la întrebările: *cine? ce?*

- Citiți cu atenție textul:

Vânătorii de rațe

În lunga lui viață moș Trofim a dus-o și mai bine, și mai rău, dar păsări a ținut pe lângă casă mai totdeauna, și când îi zicea babei să facă o zamă, în casa lor se lumina, și mirosea a zamă. Le-a plăcut, la neam de neamul lor, zama de pasăre.

„Zamă” au și fost porecliți, și nu se supărau de această poreclă, hotărâți s-o ducă cu demnitate la sfârșitul vieții, dar iată că porecla

a rămas, iar păsări prin ogradă tot mai puține, apoi mai că nu se aude defel.

Rămas numai cu porecla, moș Trofim s-a simțit deodată istovit, singuratic, părăsit de toată lumea și, întristat cum nu se mai poate, a prins a tânji. Rar când se arăta pe câmp, prin sat, rămânând mai mult pe lângă casă, mai mult pe prispă, mai mult pe cuptor. Se plângea că-l împunge ceva sub coastă – și tot așa din vară în vară, din an în an. Pesemne, ar fi dat demult ortul popii, de n-ar fi avut noroc de-o babă harnică, stăruitoare, care își ținea cu munca și casa, și masa, și mult întristatul său moșneag.

- ▶ Subliniați substantivele.
- ▶ Analizați cinci substantive după modelul din manual.
- ▶ Găsiți sinonime pentru cuvintele: *istovit, ogradă, a tânji*.

Substantivele se clasifică în felul următor:

1. după înțeles:

comune: bunătate, izvor, cucuș, mamă, câmpie, întrecere;

proprii: Cernăuți, Ionel, Bucovina.

2. după structură:

simple: pădure, elev, bunel, taină, dragoste;

compuse: gura-leului, bunăvoință, Sfânta Maria, Ștefan cel Mare.

3. după genuri:

masculin: copac, băieți, prunc, părinte / un, doi/;

feminin: soră, pasăre, noapte, carte, veste / o, două/;

neutr: tablou, glas, freamăt, valuri, brațe / un, două/.

Atenție!

Sunt substantive care posedă o singură formă pentru genul masculin și feminin. Ele se numesc *substantive epicene*.

De exemplu:

cocostârc, viespe, rândunică, cămilă, etc.

Substantivele mobile – (nume de ființă) cu o formă pentru masculin și alta pentru feminin.

De exemplu:

Mama – tata; găină – cucuș; unchi – mătușă. /cuvinte diferite/

4. după numere:

singular (sg.): frate, dor, aripă /un singur lucru sau ființă/;

plural (pl.): frați, doruri, aripi /mai multe lucruri sau ființe/;

Atenție!

Substantive defective de număr /cu forme numai de singular sau numai de plural/:

▶ singularia-tantum: dragoste, sete, cinste, aur;

▶ pluralia-tantum: ochelari, rinichi, pantaloni;

Substantive colective /denumesc o colectivitate de obiecte/:

▶ formă de sg. cu înțeles de pl.: popor, stol, brădet, grup;

▶ forme multiple de plural:

vremi – vremuri – același înțeles;

cap, capi, capete, capuri;

corn – coarne, corni, cornuri – înțeles diferit.

curent (mișcare de aer) – curente (mișcări de idei literare);

masă (mobilier) – masă (mulțime de oameni) – masă (greutate);

visе (imagini din timpul somnului) – visuri (aspirații, idealuri).

5. după cazuri:

- ▶ **N.** (*nominativ*) – cine? ce? – indică agentul acțiunii;
- ▶ **G.** (*genitiv*) – (a, al, ai, ale) cui? – indică posesorul obiectului;
- ▶ **D.** (*dativ*) – cui? – indică persoana sau obiectul în favoarea cui se face acțiunea;
- ▶ **Ac.** (*acuzativ*) – indică obiectul ce suferă acțiunea și e precedat de prepoziție;
- ▶ **V.** (*vocativ*) – indică o chemare, o invocație, o adresare.

De exemplu:

- Mama* e îngerul nostru păzitor. (c. N.)
- Pe mama* o bucură rezultatele mele. (c. Ac)
- Ochii *mamei* devin mai blânzi. (c. G.)
- În acel moment i-aș fi dăruit *mamei* zile din zilele mele. (c. D.)
- O, *mamă*, dulce mamă... (c. V.)

Rețineți!

În propoziție substantivele pot îndeplini funcțiile sintactice de:

- **subiect:** *Cartea* este interesantă.
- **nume predicativ:** Cadoul cel mai prețios *este o carte*.
- **atribut:** Filele *cărții* sunt albe.
- **complement:** Loredana citește *o carte*.

Aflați mai mult!

- Scriem: a) Verde-împărat, Mihnea-Vodă, Mihai-Voievod, b) împăratul Verde, vodă Mihnea, voievodul Mihai.

Folosiți-vă cunoștințele!

Exersați!

- 1 Explicați ortografia substantivelor compuse:

untdelemn, Gura Văii, bunăvoință, viță-de-vie, nedumerire, Ștefan cel Mare, floarea-soarelui, răufăcător, pierde-vară, gură-cască, Mihai Viteazul.

- ▶ Declinați substantivele:

floarea-soarelui, Ștefan cel Mare la forma hotărâtă.

- 2 Subliniați cu o linie substantivele mobile și cu două linii pe cele epice:

cuc, veveriță, știucă, elefant, rândunică, pițigoi, dăscăliță, dascăl, varză, bărbat, pom, rus, neamț.

- Efectuați analiza fonetică a cuvântului „știucă” .

3 Explicați modul de formare a genului la substantivele mobile de mai jos:

rață, băiat, țap, găscă, croitoreasă, mamă.

4 Transformați substantivele simple de mai jos în substantive colective și explicați modul de formare:

muncitor, tufă, apă, tânăr, porumb, zmeură, prund.

5 Recunoașteți substantivele colective:

cârd, grupă, stol, horă, rând, creion, băieți, oaste, ostași, echipă, viață, nobilime, țărănime, intelectualitate, cor, grămadă, cireadă, turmă.

6 Schimbați forma substantivelor din paranteze după numărul și cazul cerut de text (**atenție la prepoziții!**):

Și scăpând cu (obraz) curat, îmi ieu traista cu (blide), pornesc spre (satului), mă abat iar pe la (tei), mă sui într-ânsul, pun (urechei) la gura (scorbură) și aud ceva zbatându-se înăuntru.

7 Construiți enunțuri în care să folosiți locuțiunile substantivele:

părere de rău, băgare de seamă, ținere de minte, nebăgare de seamă;

► Înlocuiți-le apoi prin substantivele corespunzătoare.

8 Scoateți, în două coloane, substantivele simple și pe cele compuse din textul de mai jos și explicați ortografia lor:

- a) Pe lângă garduri s-a zvântat pământul
Și ies gândacii-domnului pe zid. (*G. Topârceanu*)
- b) Colo-n fundul curmăturii
Dormitând pe-o buturugă
S-a ivit Muma-Pădurii. (*G. Topârceanu*)

9 Analizați substantivele din fragmentele de mai jos, scoțând în evidență inclusiv valoarea lor stilistică de epitet, comparație, metaforă etc.

Pe un deal răsare luna, ca o vatră de jărat,
Rumenind străvechii codri și castelul singuratic
Și-ale râurilor ape, ce sclipesc fugind în ropot –
De departe-n văi coboară tânguiosul glas de clopot. (...)
De treci codri de aramă, de departe vezi albind
Și-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint.
Acolo, lângă izvoară, iarba pare de omăt,
Flori albastre tremur ude în văzduhul tămâiet.

(*M. Eminescu*)

Adjectivul

- Citiți cu atenție textul.

Pădurile, podoaba planetei noastre, cuprind, ca un *imens* brâu verde, munții, colinele, malurile apelor, câmpiile și dealurile.

Lemnul pădurilor a fost folosit din *cele mai îndepărtate* timpuri. Alături de piatră și argilă, lemnul a oferit omului posibilitatea de a-și realiza primele arme *de vânătoare*, primele unelte și locuințe.

Pădurile oferă adăpost pentru animale și om. Ele reprezintă un refugiu din calea zgomotului, a soarelui *puternic*, a vântului, e o oază *de liniște* și aer *curat*. Ce e mai plăcut decât să stai la umbra unui copac în zilele calde de vara, să asculți trilarile păsărilor și vântul foșnind prin frunze?

Pădurile sunt surse de lemn, latex, rășini, fructe și semințe. Lemnul este un material *important* și în industria mobilei, a hârtiei, industria chimică și în construcții.

Pentru ca să nu distrugă această comoară omul a înființat rezervații naturale în care se păstrează peisajul natural, oferind plantelor și animalelor condiții optime de viață.

(După L. Răzvan)

- ▶ Precizați valoarea morfologică a cuvintelor evidențiate.
- ▶ Analizați-le gramatical (sintactic și morfologic).
- ▶ Ce parte de vorbire determină?

Să descoperim!

- ▶ gradele de comparație ale adjectivelor:

a) *verde*, *cele mai îndepărtate*, *puternic*, *curat*, *important*;

b) *imens*, *optime*.

- ▶ valoarea morfologică a structurilor: *de vânătoare*, *de liniște*.

Să ne reamintim!

Rețineți!

Adjectivul este partea de vorbire care exprimă însușirea unui obiect și determină un substantiv sau un substitut al acestuia (pronume sau numeral).

Întrebările adjectivului: *care? ce fel de?*

Rețineți!

Caracterizarea adjectivului:

Clasificare:

1. După înțeles:

- ▶ propriu-zise: deștept, mare, mândru;
- ▶ provenite din alte părți de vorbire: tema scrisă, putere crescândă, asemenea oameni.

2. După structură:

- ▶ simple: frumos, blând, clar, talentat;
- ▶ compuse: cumsecade, verde-închis, nord-american.

3. După flexiune:

- ▶ variabile:
 - cu o terminație: *mare, dulce*;
 - cu două terminații: *simpatic, bogat*.
- ▶ invariabile: *gri, bej, vernil, indigo, bleumarin, kaki, eficace, lila, bordo*.

Categorii gramaticale

- Adjectivul se acordă cu substantivul în *gen, număr și caz*.

Exemplu: Toamna aurie sosește pe meleagurile noastre.

toamna – g. fem., n. sg., c. N.;

aurie – g.f., n. sg., c. N.

- Adjectivul are grade de comparație:

- ▶ gradul pozitiv: *clar*;
- ▶ gradul comparativ:
 - de superioritate: **mai clar**;
 - de egalitate: **la fel de, tot așa de clar**;
 - de inferioritate: **mai puțin clar**.

- ▶ gradul superlativ:

- relativ: **cel mai clar**;
- absolut: **foarte clar, extraordinar de clar**.

- Adjectivul poate îndeplini funcția sintactică de:

▶ **nume predicativ:** Fata babei era *frumoasă, harnică, ascultătoare și bună la inimă*.

▶ **atribut:** Prietenul *adevărat* la nevoie se cunoaște.

▶ **complement:** *De mici* ne cunoșteam.

Din roșu s-a făcut palid.

Folosiți-vă cunoștințele!

Exersați!

1 Subliniați adjectivele. Precizați categoriile lor gramaticale:

a) „– Cobori în jos, luceafăr blând!” (M. Eminescu)

b) „Neguri albe, strălucite
Naște luna argintie.” (M. Eminescu)

c) „Zori de ziuă se revarsă peste *vesela* natură,
Prevestind un soare dulce cu lumină și căldură...”

● Alcătuiți gradele de comparație de la adjectivul evidențiat.

2 Acordați adjectivele din paranteze cu substantivele date în gen și număr:

zile (minunat, plăcut, senin);
operă (artistic, interesant);
decor (fermecătoare, încântător).

3 Completați cu adjective următoarele proverbe și zicători:

- ▶ Minciuna are picioare
- ▶ Paza trece primejdia
- ▶ Omul ... de pâine nu duce dor.
- ▶ Drumul ... te duce la țintă.
- ▶ Ziua ... se cunoaște de dimineață.

4 Formați substantive de la următoarele adjective:

supărat, frumos, tare, gros, uscat, cald, rău.

5 Stabiliți corespondența dintre adjectiv și articolul adjectival și omonimele lui:

cel	curajoși
cea	înțelepte
cei	sensibilă
cele	mai important

6 Alcătuiți patru priopoziii în care adjectivul „limpede” să îndeplinească funcții sintactice de:

- ▶ atribut;
- ▶ nume predicativ;
- ▶ complement indirect;
- ▶ complement circumstanțial.

Pronumele

La balul cireșelor

Cum ar arăta balul fructelor la care cireșele să fie ospătari? Imaginați-vă tot felul de detalii, de la cum s-au îmbrăcat cireșele pentru acest eveniment (de exemplu cum și-au pitit codița în haine și până la cum se deplasează ele).

- ▶ Alcătuiți o minicompunere în care să folosiți pronume.
- ▶ Efectuați analiza morfologică și sintactică a lor.

Să ne reamintim!

Rețineți!

Pronumele este partea de vorbire flexibilă, independentă care ține locul unui nume.

Exemplu: La *noi* sunt codri verzi de brad... (Octavian Goga. „Noi”)

Clasificarea pronumelui:

- personal propriu-zis (*eu, tu, ...; dânsul...*);
- personal de politețe (*dumneata, dumnealui...*);
- reflexiv (*sine, se, sieși, sie, își...*);
- de întărire (*însumi/însămi, însuși/însăși...*);
- posesiv (*al meu/a mea; al tău/a ta...*);
- demonstrativ:
 - ▶ de apropiere – *acesta...*;
 - ▶ de depărtare – *acela...*;
 - ▶ de identitate – *același...*;
 - ▶ de identificare (*cestălalt, celălalt...*);
- nehotărât (*altul/alta, vreunul/vreuna..., cineva...*);
- negativ (*nimeni, nimic, niciunul...*);
- interogativ (*cine? care? ce?...*)
- relativ (*cine, cum, care...*).

Funcții sintactice ale pronumelui personal:

- Subiect: **Noi** am venit.
- Nume predicativ: Autorul este **el**.
- Atribut: Cartea **de la tine** este pasionantă.
- Complement: **Mi-e dor de tine**, mamă.

Folosiți-vă cunoștințele!

Exersați!

1 Identificați pronumele personale din textele de mai jos și analizați-le, arătând persoana, genul, numărul și cazul:

Mie mi-e drag românul și știu a prețui bunătățile cu care l-a dăruit natura. Mi-e drag să-l privesc și să-l ascult... Eu îl iubesc și am multă sperare într-acest popor plin de simțire, care respectă bătrânețile, care-și iubește pământul și care, fiind mândru de numele său de român, îl dă ca un semn de cea mai mare laudă oricărui om vrednic, oricărui viteaz. (V. Alecsandri)

2 Identificați formele accentuate ale pronumelui personal și arătați persoana, genul, numărul, cazul, funcția sintactică și rolul stilistic:

Ea un înger ce se roagă – El un demon ce visează;
Ea o inimă de aur – El un suflet apostat... (M. Eminescu)

3 Analizați diferitele forme ale pronumelui personal din următorul text:

Ba eu, drept să vă spun, cucoane, n-am înțeles! zise cu îndrăzneală unul dintre țărani, anume Ion Roată. Și-apoi chiar dacă ne-am pricepe și noi la câte ceva, cine se uită în gura noastră? Vorba ceea, cucoane; Țăranul, când merge tropăiește; și când vorbește, hodorogește; să ierte cinstita față a dumneavoastră. (I. Creangă)

4 Subliniați pronumele posesive. Arătați funcția lor sintactică:

a) Ai mei pierduți sunt, pașă, toți!
O, mântuie-i de vrei, că poți. (G. Coșbuc)

b) Amu Harap Alb și cu ai săi mai merg ei cât merg și într-o târzie vreme ajung la împărăție. (Ion Creangă)

5 Analizați pronumele și adjectivele posesive din textele de mai jos:

a) Țineți minte cuvintele lui Ștefan, care v-a fost baci până la adânci bătrânețe... că Moldova n-a fost a strămoșilor mei, n-a fost a mea și nu e a voastră, ci a urmașilor voștri și a urmașilor urmașilor voștri, în veacul vecilor.

(B. Șt. Delavrancea)

b) Ale noastre sunt pe lume florile.

6 Analizați toate pronumele din textul de mai jos:

a) – Mă rog, domnule, dacă ești bun și nu te superi... cu cine am onoarea?

– Eu?... Eu sunt inspectorul cutare...

– Hm! Și domnu' Trandafir se uită cu coada ochiului, neîncrezător, la domnul inspector. Nu, fără șagă... Dar celălalt domn?...

– Celălalt e domnul ministru!

– Asta e prea-prea; și Domnu' începu a râde cu hohot:

– Ei, știi că ai haz! Nu, că asta-i chiar frumos! (*M. Sadoveanu*).

b) – Nici te mai îndoi despre asta, cumnata Smărandă, zise mătușa, căci de zbânțuitul ista al dumatăle, nimica nu scapă. Ce mai atâta? Mi-au spus mie cine l-au văzut că Ion a luat-o; gâtul îmi pun la mijloc.

Eu, fiind ascuns în cămară, cum aud unele ca aceste, iute mă sui în pod, umflu pupăza de unde era, sai cu dânsa pe sub streșina casei și mă duc de-a dreptul în târgul vitelor, s-o vând, căci era tocmai luna, într-o zi de târg. (*I. Creangă*)

III Atelierul creativ

● Priviți imaginile. Alcătuiți o mică compunere, întitulați-o, folosind diferite tipuri de pronume. Analizați-le morfologic.

Curiozități lingvistice ...

Știați oare că?..

Din punct de vedere a numărului de vorbitori, limba română se află pe locul 5 (după spaniolă, portugheză, franceză și italiană) în cadrul familiei limbilor romanice. Pe lângă cei din România (aproximativ 20 de milioane), sunt încă 6 milioane de vorbitori ai limbii române pe glob, formând astfel un total de aproximativ 26 de milioane.

Numeralul

Să ne reamintim!

Rețineți!

Numeralul este partea flexibilă de vorbire care exprimă un număr, determinarea numerică strictă a obiectelor sau ordinea lor prin numărare.

Clasificare:

- Numerele cardinale:
 - ▶ propriu-zis (unu, trei, zece, mie, ..., doisprezece, treizeci, ...);
 - ▶ colectiv (amândoi, tustrei, ...);
 - ▶ multiplicativ (îndoit, înzecit, ...);
 - ▶ distributiv (câte doi, ...);
 - ▶ fracționar (un sfert, jumătate, trei pătrimi, ...);
 - ▶ adverbial (o dată, de două ori, ...).
- Numerele ordinale:
 - ▶ simplu (primul, întâia);
 - ▶ compus (al douăzeci și treilea).

Funcțiile sintactice:

- numeralul cardinal cu valoare adjectivală are funcția sintactică de **atribut adjectival**;
- numeralul cardinal cu valoare substantivală poate avea funcțiile sintactice **ale substantivului**:
 - ▶ subiect: **Cinci** au plecat în excursie.
 - ▶ nume predicativ: Ghiocelul este **prima** floare de primăvară.
 - ▶ atribut substantiv genitival: Plecarea **celor opt** la munte a fost reușită.
 - ▶ complement: I-am invitat **pe cei șase**.
- Citiți cu atenție textul.

Stejarul

Mărețul stejar cu crengile sale ramificate crește până la o înălțime de 40 de metri, trăiește până la 800 de ani și oferă adăpost unei sumedenii de animale și plante.

Una dintre cele mai impresionante priveliști în ținuturile împădurite o reprezintă stejarul comun. Este un arbore foios care se găsește în toată Europa. Stejarul este înalt, cu ramuri puternice, noduroase,

coroană largă și bogată. De la vârful coroanei până la capetele rădăcinilor – care pot să se extindă în adâncimea solului cât ramurile de deasupra – stejarul este locuit pe toata durata anului, la toate nivelele.

Un stejar matur poate să aibă până la 50.000 de ghinde, deși puține dintre acestea vor crește și se vor transforma în copaci noi.

● Selectați numerele. Stabiliți tipul fiecăruia.

Folosiți-vă cunoștințele!

Exersați!

1 Construiți propoziții în care numeralul *îndoit* să determine un substantiv, cu valoare de adjectiv și un verb, cu valoare de adverb.

2 Identificați numerele distributive și precizați funcția lor sintactică:

a) „Pân' ce izvorăsc din veacuri stele una câte una

Și din neguri, dintre codri, tremurând, s-arată luna.” (*M. Eminescu*)

b) „Pe urmă șapte zile de-a rândul, a ouat câte un ou, în tot șapte ouă mici ca niște cofeturi și a început să le clocească.” (*I. Al. Brătescu-Voinești*)

3 Găsiți numerele adverbiale, arătați funcția lor sintactică:

a) „Se gândește că suferă pe pământ din cauza leneșilor și a tâlharilor. Lui nu i-ar furci o bășică cu zece mii de galbeni, îngropați sub cărămizile de sub pat, ci l-ar fura de zece mii de ori, i-ar fura sufletul turnat în fiece galben. El niciodată n-a priceput ce este zece, o sută, o mie. Astea sunt vorbe, sunt numai pe răboj ori pe hârtie. În zece galbeni este inima lui de zece ori, într-o mie inima lui de o mie de ori...” (*B. Șt. Delavrancea*)

b) „De trei ori s-au izbit din ce în ce mai îndârjite și mai furioase cele două armate. De trei ori, neînfricate șiruri ale lui Mihai se reped dincolo de pod.”

(*Al. Vlahuță*)

4 Identificați numerele ordinale din textele de mai jos și analizați-le:

a) „Dar orice lucra
Noaptea se surpa!

A doua zi iar,

A treia zi iar,

A patra zi iar,

Lucra în zadar!”

(*Meșterul Manole*)

b) „Din nou am dat asalt erou,

Dar ne-am întors bătuți din nou.

De-al treilea rând deschis-am drum,

Dar n-am bătut-o nici acum.”

(*G. Coșbuc*)

c) Și au rodit în toamna aceea ogoarele îndoit și înzecit.

Articolul

Să ne reamintim!

Rețineți!

Articolul este partea de vorbire flexibilă auxiliară care însoțește substantivul și arată în ce măsură obiectul denumit de substantiv este cunoscut vorbitorilor.

Caracteristici:

- ▶ însoțește un substantiv;
- ▶ este un instrument gramatical;
- ▶ nu are funcție sintactică;
- ▶ se analizează împreună cu substantivul.

Clasificare:

- Articolul substantival:
 - ▶ hotărât /-l, -le, -lui, -lor, -a, lui, -i/;
 - ▶ nehotărât /un, o, niște, unii, unele, unor, pe unii/;
- Articolul posesiv (genitival): /al, a, ai, ale/;
- Articolul adjectival (demonstrativ): /cel, cea, cei, cele/.

- Priviți imaginea. Întocmiți un text de volum mic cu titlul: „În așteptarea copiilor și nepoților”. Folosiți diferite tipuri de articole, analizați-le morfologic.

Cuvinte de reper:

casa părintească, dor de casă, pâine proaspătă, coaptă în cuptor, grădina cu flori, legume, fructe, miros de iarbă, amintiri frumoase, povești interesante, plăcinte gustoase, dragoste și blândete, clipe frumoase, copil fericit.

Folosiți-vă cunoștințele!

Exersați!

- 1 Articulați hotărât, la singular și la plural, următoarele substantive:
copil, nea, bunică, patrie, covrig, creion, ploaie, domn, gospodină.
- 2 Analizați substantivele însoțite de articolul hotărât propriu-zis; arătați cazul substantivului și al articolului, funcția sintactică a substantivului:
 - a) Iar mama lui bădița Vasile își petrecea băietul la Piatra, bocindu-l ca pe un mort. (*I. Creangă*)
 - b) Sabia lui vodă a ocrotit pe mișei. Dar eu aș putea spune cu dreptate că a lui Ion-Vodă sabie a tăiat mai mulți boieri decât a bătrânului. (*M. Sadoveanu*)
- 3 Construiți patru propoziții în care să se afle substantive la genitiv-dativ însoțite de articolul lui.
- 4 Completați locurile libere cu articolul posesiv potrivit:
 - a) Eram în gimnaziu când am citit primele poezii... lui Eminescu.
 - b) Și de multe ori am căutat să construiesc în închipuirea mea de copil figura necunoscută... acestui zeu, care părea că trebuie să trăiască într-o lume supraumană, în basme. (*Al. Vlahuță*)
 - c) ...tăi suntem.
 - d) Te-ar pierde de-ar putea
Dar când te-am pierde,
Doino, ...cui am rămânea? (*G. Coșbuc*)
- 5 Alcătuiți propoziții cu articolul adjectival-demonstrativ la genuri, numere și cazuri diferite, unde să însoțească: adjective, numerale ordinale, numerale cardinale.

Atelierul creativ

- Citiți cu atenție textul.

Mama mea este o ființă gingașă și frumoasă. Are o inimă plină de căldură, blândețe și înțelepciune.

Nici un trandafir n-o poate întrece în frumusețe și nici un ghiocel în delicatețe.

Glasul său melodios îți străbate inima și ți-o umple de bucurie și fericire, iar privirea sa este blândă și luminoasă. Sufletul său este plin de bunătate și înțelegere.

Mama este un înger trimis din cer pentru a te ajuta să treci mai ușor peste greutățile vieții, fiindu-ți alături atunci când ai nevoie de sprijin.

Mama, cea mai dulce ființă din lume. Ea este un izvor cu apă cristalină. Ea întruchipează dragostea, sinceritatea, credința, puritatea. Mama, este un izvor dătător de viață, ea ne protejează, ne îndrumă pe calea cea mai dreaptă a vieții, ea

ne cheamă spre credință, spre o dragoste pură, spre a fi iertători, înțelegători și buni prieteni.

Inima mamei bate accelerat, pentru orice clipă trăită a vieții copilului ei. Ea știe să împartă dragoste egală pentru copiii ei și păstrează în adâncul sufletului taine de negăsit pentru iertare și iubire.

● Dezvoltați ideea textului și alcătuiți o minicompunere „Flori pentru mama”, continuând gândul:

„Îi promit că atunci, când voi deveni o persoană adultă, o voi răsplăti, pe scumpa mea mamă, pentru tot ce a făcut și face pentru mine... ”

● Folosiți părțile de vorbire studiate.

Teste de evaluare a cunoștințelor

● Citiți cu atenție textul:

Acolo unde-i cer *senin*

Și ca seninul cer zâmbesc

Femei ce poartă l-al lor sân

Copii ce pentru luptă cresc,

Acolo este țara mea

Și neamul meu cel românesc...

(Ioan Nenițescu)

● Rezolvați cerințele de mai jos pornind de la textul dat:

1 Valoarea morfologică a cuvântului evidențiat din text este:

- a) substantiv;
- b) pronume;
- c) adjectiv.

- 2) Precizați valoarea morfologică a cuvântului „*cel*” din ultimul vers:
a) pronume demonstrativ;
b) adjectiv;
c) articol adjectival.
- 3) Ce parte de vorbire este cuvântul „*mea*” din structura „*țara mea*”:
a) adjectiv pronominal posesiv;
b) pronume posesiv;
c) adjectiv.
- 4) Identificați varianta care conține categoriile gramaticale ale substantivului „*copii*” din text:
a) subst. propriu, concret, artic. hot., g. masc., n. pl., c. N.;
b) subst. comun, concret, neartic., g. masc., n. pl., c. Ac.;
c) subst. propriu, concret, artic. hot., g. masc., n. sg., c. Ac..
- 5) Precizați funcția sintactică a cuvântului „*românesc*” din text:
a) complement;
b) atribut;
c) nume predicativ.
- 6) Cuvântul „*-i*” din structura „*unde-i cer senin*” are valoare morfologică de:
a) pronume personal neaccentuat;
b) articol substantival hotărât;
c) verb copulativ „a fi”.
- 7) Stabiliți funcția sintactică a cuvântului „*țara*” din penultimul vers:
a) nume predicativ;
b) complement;
c) subiect.
- 8) În propoziția „*Acolo este țara mea*”, verbul „*este*” are valoare morfologică de:
a) verb predicativ;
b) verb auxiliar;
c) verb copulativ.
- 9) Cuvântul „*ce*” din versul al treilea este:
a) pronume interogativ;
b) adjectiv pronominal relativ;
c) pronume relativ.
- 10) Alcătuiți două enunțuri cu cuvântul „*cer*”, să aibă valori diferite și demonstrați omonimia lor.
- 11) Scoateți din text părțile de vorbire care se află în cazul nominativ.
- 12) Explicați ortografia cuvântului „*l-al*” din structura „*l-al lor sân*”. Precizați părțile de vorbire din care e format cuvântul.

Limba – fenomen social în continuă dezvoltare

§ 2. Originea cuvintelor românești. Cuvinte de uz general

I Terminologie:

cuvinte moștenite
cuvinte împrumutate
cuvinte de uz general
fondul lexical original
lexicologie
etimologie
dicționar
vocabular

- Citiți cu atenție textul.

Limba – comoara cea mai de preț a unui popor

Nu există nimic mai de preț pentru un popor decât graiul matern.

Încă din primele clipe de viață, auzul mi-a fost *alintat* de limba maternă, vorbită de părinții mei. În această limbă am spus pentru prima oară mamă și tată, iar ei mi-au răspuns în același grai. Am crescut cu cuvintele limbii *materne*: am învățat să spun când mi-e foame, când mi-e bine sau când mi-e rău.

Limba maternă e floare eternă.

- ▶ Toate cuvintele vă sunt cunoscute?
- ▶ Explicați cu ajutorul dicționarului cuvintele din text: comoara, alintat, eternă.

II Ce știm?

Să ne reamintim!

- **Vocabularul** (lexicul) unei limbi este format din totalitatea cuvintelor din această limbă.
- Vocabularul limbii române cuprinde peste 120.000 de cuvinte.
- Disciplina care studiază lexicul se numește **lexicologie**.
- **Dicționarul** este o lucrare științifică în care sunt explicate în ordine alfabetică cuvintele unei limbi.
- Vocabularul unei limbi este în continuă mișcare, deoarece unele cuvinte vechi dispar din limbă, altele își schimbă sensul, apar alte cuvinte noi.

Aflați mai mult!

- Fondul lexical original al limbii române este de origine latină și geto-dacică.
- Etimologia este ramura lingvisticii, care se ocupă cu studiul originii cuvintelor, evoluția lor fonetică și semantică.
- **Structura etimologică** a vocabularului, stabilită după criteriul originii cuvintelor, cuprinde:
 - ▶ fondul moștenit:
 - cuvinte de origine dacă: *mazăre, brad, Argeș, vierzue etc.*;
 - cuvinte de origine latină: *mână, frate, pâine, bun, frumos, a vedea etc.*
 - ▶ fondul de împrumuturi:
 - cuvinte vechi, împrumutate direct (oral) din alte limbi: **slavă** (*icoană, plug, bivoli, a munci*), **maghiară** (*belșug, gând, neam, a făgădui*), **turcă** (*cafea, cântar, murdar, hazliu*), **greacă** (*caligrafie, politicos, a plictisi*);
 - neologisme, împrumutate indirect (cult) din: **franceză** (*persoană, desuet, parfum, a aprecia*); **italiană** (*operă, bancă, agende*); **germană** (*șină, rucsac, bliț*); **engleză** (*start, meci, handicap*), **engleza americană** (*motel, radar, computer, stres*), **rusă** (*drag, combinat, agregat*).

Observați!

Vocabularul fundamental (fondul principal lexical) cuprinde aproximativ 1.500 de cuvinte cunoscute și utilizate de toți vorbitorii de limbă română și este format din:

a) *cuvinte foarte vechi (moștenite sau împrumutate din alte limbi);*

- b) cuvinte folosite frecvent în vorbire;
 c) cuvinte cu mai multe sensuri (polisemantice);
 d) cuvinte care intră în componența unor locuțiuni sau expresii specifice limbii române.

Cuvintele care compun vocabularul fundamental al limbii române denumesc:

- părți ale corpului omenesc: *cap, ochi, gură, picior, braț etc;*
 - alimente: *apă, lapte, pâine, brânză, carne etc;*
 - obiecte de strictă necesitate și acțiuni frecvente: *casă, masă, a mânca, a merge, a face, a respira, a sta, a locui etc.*
 - păsări și animale (în special domestice): *pui, găină, câine, pisică, porc, vacă, oaie, cal etc;*
 - arbori și fructe: *castan, plop, stejar, măr, păr – pere, nuc – nucă, cais – caisă etc;*
 - grade de rudenie: *mamă, tată, fiu, fică, bunic etc;*
 - zilele săptămânii: *luni, joi, duminică etc;*
 - momente ale zilei, anotimpuri, luni: *dimineața, iarna, iunie etc;*
 - culori folosite des: *alb, negru, roșu, verde etc;*
 - conjuncții, prepoziții, numerale: *dar, și, peste, trei, mie etc.*
- Citiți cu atenție textul.

Miros de pădure

Mireasma pădurii îmi îmbată simțurile. Mă apropiu cu grijă de ea, pentru a nu o deranja, și o privesc minute în șir. Mă încercă un sentiment care mă copleșește. Atât de tăcută și liniștită, așa cum o știu din totdeauna, dar atât de prezentă în viața noastră a oamenilor. Fragilă, dar rezistentă în același timp nu știe să se suferă. Știe doar să viețuiască. Indiferent de cât rău îi facem, îi tăiem copacii, îi rupem crengile și frunzele, ea se încapățânează să reziste. Dar nu orice fel de rezistență, ci o rezistență demnă și falnică, precum copacii seculari care cresc în ea.

- ▶ Reprezentați schematic structura cuvintelor: liniștită, copacii, rezistență.
- ▶ Priviți imaginile de mai jos, continuați textul, înscriindu-l în caiete. Folosiți cuvinte care fac parte din vocabularul fundamental al limbii române.

Rețineți!

Totalitatea cuvintelor dintr-o limbă constituie *lexicul* ei.

Lexicul limbii este alcătuit din două clase mari de cuvinte:

- cuvinte de *uz general* (cuprinde o sumă de cuvinte comune tuturor variantelor limbii și care sunt cunoscute de toți vorbitorii limbii.)

(*a face, a cânta, mare, pământ, făină, departe etc.*)

- cuvinte de *uz restrâns* (mult mai numeroase, dar mai puțin răspândite, folosite în anumite domenii):

- a) arhaisme: *boier, logofăt, râșniță*;
- b) neologisme: *printer, casting, cariocă*;
- c) dialectisme: *bumb, chiroște, colțun*.
- d) profesionalisme: *sudare, piuliță, volan*.

Exersați!

- 1 Din șirul de cuvinte selectați-le pe cele care nu țin de uzul general (nu sunt cunoscute de toți vorbitorii). În fiecare caz motivați-vă alegerea. Explicați cu ajutorul dicționarului explicativ cuvintele necunoscute.

Cuvânt, vorbă, spusă, cuvântare, referat, raport, logos, pălăvrăgeală, proces-verbal, coraport, dezbatere, discuție, dialog, taifas, interviu, reportaj, taclale, perorare, dispută.

- 2 Grupați cuvintele de mai jos pe categorii aparținând vocabularului fundamental: (obiecte uzuale, alimente, părți ale corpului, rudenie, păsări și animale, plante și fructe, culori, marcarea timpului, acțiuni importante, însușiri, nume de unelte, mediu înconjurător):

izvor, cireș, carne, primăvară, cinstit, alb, casă, pâine, inimă, vas, nepot, a ara, gură, a face, marți, oaie, floare, sapă, găină, a mânca, plug, înalt, mamă, câmp, vânt).

3 Alegeți și grupați cuvintele de mai jos în două categorii reprezentând fondul moștenit și fondul de împrumuturi din alte limbi.

Buză, cafea, mânăz, cap, sarmale, persoane, neam, popor, mazăre, fiică, piept, soră, politicos, handicap, cer, stres, valută, icoană, belșug, caligrafie, bun, boier, prospect, soare, brad, parlament.

4 Indicați câte 3 exemple de cuvinte neologice din fondul de împrumuturi (culte) din limbile: franceză, italiană, germană, engleză și rusă.

5 Împărțiți cuvintele de mai jos aparținând masei vocabularului pe categorii: arhaisme, regionalisme, neologisme, termeni tehnico-științifici.

Apendicită, păpușoi, hatman, radar, perje, psaltire, verzi, tautologie, biștari, parol, five o'clock, hidroliză, congruent, acuzat, feregea, joc, interviu, pătlăgică.

6 Determinați care cuvinte din perechile propuse sunt dialectisme. În dicționare dialectismele, de regulă, nu sunt incluse.

Beci – zamnic, galușcă – sarmală, divan – sofcă; piftie – răcitură, boală – troahnă, ulcior – tocitoare, stropitoare – polivancă, gard – zahată, dugliș – leneș.

- ▶ Care dintre regionalismele atestate circulă în graiul satului, orașului vostru natal?
- ▶ Sunt recomandabile regionalismele în limba literară?

7 Încercuiți părțile de vorbire care fac parte din vocabularul fundamental: adverbe, substantive, articole, adjective (forme, mărimi, culori, însușiri, stări, sentimente), numerele (1-10), pronume (personale, reflexive, demonstrative, negative, relativ-interogative), verbe (auxiliare, acțiuni, existență, stare), prepoziții, conjuncții, interjecții.

8 Redactați fragmentele, înlocuind dialectismele evidențiate prin echivalentele de uz general.

Și după ce ne culcam cu totii, noi băietii, ca băietii, ne luam la *hârjoană* și nu puteam adormi de *incuri*, pâna ce era nevoita biata mama sa ne facă musai câte un șurub-două prin cap și să ne deie câteva *tapangele* la spinare. (*I. Creangă*)

Când nu avea *ostințe*, bunica mă lăsa să mă urc pe cuptorul ei, căci avea acolo

o desagă de *cârmoji*. Din toate *plocoanele* ce i se aduceau de pe la neamuri ea obișnuia să rupă câte-un călcâi și să-1 ascundă în desagă... (I. Drută)

...Toderică mârâie, dar se duce și cotrobăiește prin *trihon*. Și totuși nu poate suferi anume aceste zile de găteală, când în toată casa e tărațoi că-ți vine să-ți iei lumea în cap și să fugi de-acasă până a trece toată *ofâstania* asta și or începe gospodarii a se grămădi ciotcă prin ogrăzi, cu câte o pestelcă de gât... (I. C. Ciobanu)

- ▶ Cu ce scop au folosit scriitorii dialectisme în textul literar?
- ▶ Ce regionalisme observați în vorbirea colegilor, parinților, vecinilor, cunoscuților voștri?

9 Stabiliți sensul profesionalismelor și indicați în ce domenii de activitate se întrebuințează ele.

război, suveică, tesătoare, urzeală, ghem, mosor;
tractor, plug, cultivator, semănătoare, combină, mecanizator;
vers, strofă, epitet, metaforă, rimă, ritm;
locomotivă, semafor, vagon, tren, acar, depou;
ofițer, avion, comandant, regiment, ostaș.

- ▶ Exemplificați prin 5-6 profesionalisme câteva profesii cunoscute.
- ▶ Improvizati o mică povestire pe baza unei serii preferate de profesionalisme. Intitulați-o.

Nu uitați!

Limba română s-a dezvoltat, ca și franceza, italiana, spaniola și portugheza, din limba latină. Ea se dezvoltă și se modifică de-a lungul a sute de ani.

III Să vorbim și să scriem corect!

- Aranjați în ordine firească și înscrieți denumirile-arhaisme ale lunilor anului. *Mărțișor, ghenar, vinicer, seceriș, cireșar, prier, florar, faur, îndrea, brumar, brumărel, cuptor.*

IV Atelierul creativ

- Alcătuiți o minicompunere pe tema „La muzeul satului”, folosind arhaisme.

Cuvintede reper: *laiță, ștergar, ladă cu zestre, sobă, cuptor, prichici, horn, cotruță, oale, ulcioare, străchini de lut, linguri de lemn, traistă, coșarcă, stative, scoarță, scăunel, costume naționale.*

§ 3. Valorile stilistice ale expresiilor idiomatice. Îmbinarea de cuvinte. Propoziția. Fraza

I Terminologie:

expresii idiomatice
expresii frazeologice
îmbinări libere
îmbinări stabile
propoziția
fraza

- Citiți cu atenție textul.

Este o toamnă puțin obișnuită. Soarele a încurcat parcă numărătoarea timpului și-și varsă văpaia ca în luna lui cuptor. Drumul urcă leneș, șerpuiind, spre dealurile bogate în livezi și podgorii. Arșița nu ne poate înșela: e totuși toamnă. Despre ea vorbesc verdele întunecat, prăfuit, petele arâmii, galbenul frunzelor veștede, cenușiul zării.

Încep să se zărească livezile de meri, cu pomi pitici și grei de rod, așezați cuminiți unul după altul, cu ramuriș rotat, văruițe până la mijloc. Numai crengile merilor îndrăznesc să tulbure ordinea și se apleacă ademenitoare, oferindu-și fructele. Sunt mere mari, verzi-gălbui.

Este uimitor cum niște pomi atât de mici pot purta, fără să se îndoie, o povară atât de mare, susținută pe creangă doar de o codiță! Dacă n-ar fi mici și rotunzi, merii ar putea duce cu gândul la pomul de iarnă, gătiți la fiecare sfârșit de an, sărbătorește.

(P. Magheru)

- ▶ Selectați din text îmbinările libere de cuvinte.

II Ce știm?

Să ne reamintim!

Rețineți!

Îmbinarea de cuvinte este grupul de cuvinte, alcătuit din cel puțin două cuvinte care denumesc împreună obiectul sau acțiunea, în interiorul căruia se poate stabili un raport sintactic.

Îmbinarea de cuvinte e alcătuită din:

- cuvântul determinat /de la care punem întrebarea/;
- cuvântul determinativ /care răspunde la întrebare/;

Legătura dintre cuvinte într-o îmbinare:

- după sens (*poveștile interesante*);
- gramaticală (*cu ajutorul desinenței, articolului, prepoziției*) - /*mura câmpului, caiet al elevului, flori de câmp*/.

III Ce vrem să știm?

- Cuvintele de uz general.
- Expresiile idiomatice.

▶ **îmbinări libere** – orice element component al îmbinării își păstrează sensul. (*noști reci, firul apei, ograda aceea*)

▶ **îmbinări stabile** (frazеologice), care au sens unitar (*a lua parte, a pune la cale, om în vârstă, băiat iute de picior*).

Citiți și comparați!

▶ *gologan* – monedă de aramă în valoare de 10 bani; p.gener. (sens curent) mone-dă de valoare mică; *a avea gologani* – a avea bani; *a trage gologanul prin barbă* – a avea speranță că în viitor vor exista și alte câștiguri;

▶ *ort* – moneda de valoare mică, reprezentând a patra parte dintr-un leu vechi (sau un taler) – din pol. Ort, germ. Ort; *a (-și) da ortul popii* – a muri; *tot doi bani și un ort* – tot una, la fel de neînsemnat.

- ▶ ban – unitate valutară;
- ▶ a trăi ca banul în ladă – a trăi foarte bine;
- ▶ a trăi ca banul cel bun – a fi foarte prețuit;
- ▶ a nu face un ban – a nu valora nimic.

Rețineți!

Îmbinările stabile de cuvinte pot fi clasificate:

1. **Expresii idiomatice** – cele cu fuziune semantică totală: a tăia frunză la câini, a se face mort în păpuși, a-și aprinde paie în cap, a spăla putina, cheie de boltă, vițel de aur, zeamă de clopot, a rupe mâța în două, îi curge untura pe nas, câți iepuri în biserică etc.
2. **Expresii frazeologice** – cele cu fuziune semantică parțială – a fugi de no-roc, a cădea de oboseală, a vorbi fără ocolișuri, a face (pe cineva) om, amurgul vieții, om de litere, harnic de mănâncă foc, (a fi) scump la răs, de dragă inimă, cât ai bate din palme etc.

Nu uitați!

Îmbinările stabile de cuvinte au funcția unei singure părți de propoziție și sensul unei singure părți de vorbire. Ele sunt specifice numai limbii respective și nu pot fi traduse, decât prin echivalente.

Exersați!

1 Citiți fragmentul. Explicați sensul cuvintelor evidențiate.

Cum nu se dă scos ursul din bârlog, țăranul de la munte, *strămutat la câmp*,.. așa nu mă dam eu dus din Humulești în toamna anului 1855, când *veni vremea să plec* la Socola, după *stăruința mamei*. Și oare de ce *nu m-aș fi dat dus din Humulești nici în ruptul capului*, când mereu îmi spunea mama că pentru folosul meu este aceasta?

... Apoi lasă-ți, băiete, satul, cu tot farmecul frumusețelor lui, și pasă de te du în loc străin și așa depărtat, dacă te lasă *pârdalnica de inimă!* Și doar mă și sileam eu *într-o părere*, s-o fac a înțelege pe mama că pot să mă bolnăvesc de dorul ei...

Ioane, cată să nu dăm *cinstea pe rușine și pacea pe gâlceavă!* Ai să pleci unde zic eu. (I. Creangă)

2 Înscrieți expresiile frazeologice de mai jos. Explicați-le sensul.

Căra apă cu ciurul, a holba ochii,
o lua la sănătoasa, a-i călca ursul pe ureche.

3 Alcătuiți enunțuri cu expresiile frazeologice:

a face de trei parale,	a avea de furcă,
a încerca marea cu degetul,	a căuta ca iarba de leac,
a vârî mâna-n foc,	a-și vinde scump pielea.

4 Citiți cu atenție articolul lexicografic al cuvintului nădejde. Extrageți frazeologismele.

Nădejde

a) Credință în posibilitatea realizării unei dorințe sau a unei acțiuni; speranță. *De nădejde a)* pe care te poți bizui; de încredere; b) sigur; c) trainic, temeinic. *Cu nădejde a)* cu încredere; b) foarte bine, solid. *În nădejdea* sperând că. *Slabă nădejde* puțin probabil; e problematic. *A trage nădejde* a nădăjdui; a spera. *A avea nădejde* (sau a-și pune nădejdea) a se încrede în cineva; a conta pe cineva. *A se lăsa în nădejdea cuiva* sau a ceva a se bizui (fără temeii) pe cineva sau pe ceva. *A trăi cu nădejdea* a trăi sperând. *A umple pe cineva de nădejde* a insufla cuiva mari speranțe. *A pierde nădejdea* a înceta de a mai spera; a se descuraja. *A pierde nă-*

dejdea în cineva a) a nu mai avea încredere în cineva; b) a fi dezamăgit. A-și lua nădejdea de la ceva (sau de la cineva) a) a pierde orice speranță cu privire la ceva (sau la cineva); b) a renunța definitiv la cineva (sau la ceva); A da (sau a lovi) cu nădejde, a lovi din răspuțeri.

b) Persoană sau lucru de la care se așteaptă multe; speranță. *Tineretul este nădejdea noastră.*

5 Alcătuiți cât mai multe expresii frazeologice cu cuvintele: *a da, a lua.*

6 Citiți în manualul de istorie despre originea și semnificația neologismelor:

a tăia nodul gordian, calul troian, patul lui Procust, găștele au salvat Roma, legi draconice.

7 Citiți fragmentul și explicați sensul cuvintelor evidențiate. Ce sensuri noi au primit aceste cuvinte în contextul dat?

Pe zidul cetății apărură un *crainic* ce vesti porunca domnului. În aceeași zi călăreții au dus *cărți* domnești până la cetățile de hotar. Iubirea de *moșie* chema sub steagurile țării pe oricine putea ține arma în mână.

8 Înscrieți din dicționarul bilingv ucrainean-român zece cuvinte care sunt asemănătoare la rostire și la scriere.

● Priviți atent imaginea.

Alcătuiți o compunere despre toamnă.

Cuvinte de reper: *toamna aurie, penelul de aur, frunze roșietice-arămii, a avea de furcă, a căuta ca iarba de leac, nu mă dam dus.*

- Citiți expresiv poezia.

Oaspeții caselor noastre, cocostârci și rândunele,
Părăsit-au a lor cuiburi și-au fugit de zile rele;
Cârdurile de cocoare, înșirându-se-n lung zbor,
Pribegit-au urmărite de al nostru jalnic dor.

Vesela verde câmpie acu-i tristă, veștezită,
Lunca, bătută de brumă, acum pare ruginită;
Frunzele-i cad, zbor în aer, și de crengi se dezlipesc,
Ca frumoasele iluzii dintr-un suflet omenesc.

(Sfârșit de toamnă de Vasile Alecsandri)

- ▶ Ce sentimente ne trezesc aceste versuri?
- ▶ Găsiți și numiți verbele – predicate în versurile de mai sus.

Să ne reamintim!

Rețineți!

Propoziția este unitatea sintactică care exprimă un gând terminat.

Exemplu: Pădurea și-a schimbat haina.

Propoziția conține **un singur predicat**.

Exemplu: Trăia odată o babă și un moșneag.

Ce știm?

- După structură propozițiile se împart în:
 - ▶ simple (nedezvoltate);
 - ▶ dezvoltate.

- *Propoziția simplă este alcătuită numai din părți principale.*

Exemplu: Plouă.

Elevul scrie.

Izvorul murmură.

- *Propoziția dezvoltată este alcătuită din părți principale și părți secundare (atribut, complement).*

Exemplu: Plouă încet, liniștit.

Elevul scrie o compunere.

Izvorul curge la vale.

După forma predicatului:

- ▶ propoziții afirmative.

Exemplu: Ei poposesc în dumbrava fermecată.

- ▶ propoziții negative: predicatul este la forma negativă.

Exemplu: Copiii nu se tem de ploaie.

- *Propoziția afirmativă afirmă, constată ceva.*

- *Propoziția negativă neagă ceva, înlătură o afirmație.*

După scopul comunicării:

propoziții enunțiative:

Exemplu: Veniți și mâine.

- ▶ propoziții interogative:

Exemplu: Veniți și mâine?

Văzutu-l-ai? Auzitu-m-ai?

Atenție!

Atât propozițiile enunțiative, cât și propozițiile interogative pot fi:

- ▶ propoziții exclamative:

Exemplu: Ai citit cartea! Ai citit cartea?!

- ▶ propoziții neexclamative:

Exemplu:

Ai citit cartea. Ai citit cartea?

Rețineți!

Propozițiile enunțiative comunică ceva despre acțiunea făcută de subiect. Ele au la sfârșit punct sau virgulă, ori punct și virgulă.

Propozițiile interogative conțin o interogație, o întrebare și așteaptă un răspuns.

Ele au la sfârșit *semnul întrebării* și apar mai frecvent în dialoguri.

Propozițiile exclamative au o intonație aparte, accentuându-se un anumit cuvânt, care privește în mod special enunțul.

La sfârșitul propozițiilor exclamative se pune *semnul exclamării*.

- Citiți cu atenție textul.

După o vară fierbinte cu zile minunate și lungi, toamna se apropie cu hainele ei frumos colorate și cu miros de fructe și recolte bogate, dar și cu zile mai scurte și mohorâte.

Prunii, merii, perii și alți pomi din livadă îți scutură zgribuliți frunzișul de frigul de afară, întrebându-se-ntre ei

„nu cumva e iarna?”. Un gutui mai mărunț, dar mai bine îmbrăcat cu crengile îmbelșugate de rod, umple valea cu miros de gutui.

Fructele aurii și gustoase ale copacilor, frumos mirositoare, ajung apoi în cămară. Toamna le așează pe rafturi plină de bucurie și le adulmecă mirosul și aromele plăcute, admirându-le cu plăcere culorile: mere roșii, galbene și verzi s-au adunat din belsug în cămară și stau pe rafturi în cămara toamnei așteptându-și rândul la compoturi și dulceță. O grămadă de nuci sună-n sacii mari, prunele așteaptă cu nerăbdare rândul la cazanele de făcut magiun.

- ▶ Identificați predicatelor în enunțuri.
- ▶ Stabiliți numărul de propoziții după numărul de predicatelor.

Să ne reamintim!

Fraza este o comunicare alcătuită din două sau mai multe propoziții.

După rolul lor în frază, propozițiile sunt:

- ▶ principale – când au înțeles de sine stătător, nu depind de înțelesul altei propoziții din frază;
- ▶ secundare (subordonate) – când înțelesul lor depinde de înțelesul altei propoziții din frază.

Exemplu: Va sosi timpul ¹/când ne vom revedea. ²/

P1 – propoziție principală;

P2 - propoziție subordonată. /care timp?/

- Citiți cu atenție textul.

Toamna se apropie de sfârșit. Natura devine din ce în ce mai mohorâtă și aspră. Vântul suflă cu putere peste tot și mătură cu o patimă oarbă tot ce prinde în cale. Frunzele copacilor au căzut de ceva vreme, iar acum sunt răvășite de furia naturii. Iarba îngălbenită și uscată aproape a dispărut în totalitate, doar în locuri mai ferite câte un smoc de iarbă îngălbenită mai

amintește de covorul verde ce acoperea pământul în urmă cu câteva luni.

Animalele care-și petrec iarna pe aceste meleaguri, încep să caute culcușuri călduroase, iar cele care hibernează se pregătesc de somnul odihnitor din care se vor trezi abia la primăvară. Păsările, puține la număr, majoritatea fiind deja în locuri mai calde, nu se mai avântă în înaltul cerului, preferând să rămână mai aproape de sol unde încearcă să ciugulească puțină hrană care se mai găsește.

Sfârșitul toamnei ne aduce și prima brumă, semn că iarna nu-i departe...

- ▶ Găsiți propozițiile independente.
- ▶ Stabiliți numărul propozițiilor în frază după numărul predicatelor. Identificați tipul lor.

Rețineți!

Morfologia se referă la modificarea formei *cuvintelor în vorbire*.

Sintaxa se referă la *îmbinarea cuvintelor în propoziții și a propozițiilor în fraze*.

Exersați!

1 Selectați îmbinările libere de cuvinte din text, marcând cuvântul determinat cu un semn conventional.

Pădurea picură tristă și îngândurată în pragul iernii. Frunze mari aurii de stejar se

lasă smulse pe nesimțite din copaci, rotesc incet, ca roiurile de albine, și se sting jos într-o mare cu foșnet turbure. Câte o ghindă sună sec, venind printre crengi, câte o pasăre zboară pe jos printre tulpini și iar e liniște în jur. (I. Druță)

- ▶ Cum ați intitulat fragmentul?
- ▶ Găsiți în text o comparație.

2. Despărțiți fraza de mai jos în propoziții și precizați felul acestora după rolul în frază, după alcătuire, după aspect și după scopul comunicării:

Când s-a născut fratele meu mai mic, pe care toți îl iubim, tata a hotărât să ne mutăm într-un apartament mai mare, pentru că suntem o familie numeroasă și nu putem sta doar în două camere.

3. Înscrieți versurile. Subliniați predicatele. Precizați numărul de propoziții în fraze.

Aburii ușori ai nopții ca fantasme se ridică
Și, plutind deasupra luncii, printre ramuri se despică.
Râul luciu se-ncovoaie sub copaci ca un balaur
Ce în raza dimineții mișcă solzii lui de aur.

Eu mă duc în faptul zilei, mă așez pe malul verde
Și privesc cum apa curge și la coturi ea se perde,
Cum se schimbă-n vălurile pe prundișul lunecos,
Cum adoarme la bulboace, săpând malul năsipos.

Când o salcie pletoasă lin pe baltă se coboară,
Când o mreană saltă-n aer după-o viespe sprintioară,
Când sălbaticile rațe se abat din zborul lor,
Bătând apa-ntunecată de un nour trecător.

(Vasile Alecsandri. „Malul Siretului”)

4 Continuați textul de mai jos printr-un dialog:

În prima săptămână de școală, a apărut în clasă un băiat înalt, care a privit îndelung sala și care parcă dorea să își aleagă un loc. A ezitat un moment, apoi a mers hotărât spre ultima bancă de la fereastră, în care și-a pus ghiozdanul. Am înțeles că era un coleg nou.

- ▶ Indicați propozițiile interogative și propozițiile negative din dialogul imaginat de voi.
- ▶ Despărțiți cele trei fraze din exercițiu în propoziții, indicați felul acestora și arătați ce relații se stabilesc între ele.

5 Aranjați enunțurile de mai jos astfel, încât să alcătuiască un text. Puneți-i un titlu care să-i indice tema.

- ▶ Am scos din pachet un sandviș și i l-am dat.
- ▶ Mergeam spre școală.
- ▶ Avea o blăniță târcată și mustățile mari i se mișcau încet.
- ▶ Am înțeles imediat că familia noastră o să se mărească în curând.
- ▶ Am vrut să îmi continuu drumul, dar am constatat că mă urmează cuminte.
- ▶ Deodată, mi-a apărut în față o pisică.
- ▶ După ce m-a analizat atent, fără nici o frică s-a apropiat și a început să-și atingă capul de picioarele mele.
- ▶ Privirile noastre s-au întâlnit uimite.
- ▶ Mă privea galeș și torcea încet.

6 Înscrieți poezia. Numerotați propozițiile în fraze. Stabiliți tipul lor.

Cântecul ce-ades ți-l cânt
Când te-adorm în fapt de sară,
Puiule, e-un cântec sfânt,
Vechi și simplu, de la țară.

Mama mi-l cânta și ea,
Și la viersul lui cel dulce,
Puiul ei se potolea
Și-o lăsa frumos să-l culce.

Azi te-adorm cu dânsul eu,
Ieri – el m-adormea pe mine,
Și-adormi pe tatăl meu
Când era copil ca tine...

Mâine, când voi fi pământ,
Nu uita nici tu și zi-le,
Zi-le doina, cântec sfânt,
La copiii tăi, copile!
(Ștefan Octavian Iosif. Cântec sfânt)

7 Completați șirurile de cuvinte. Improvizați o mică povestire, în care veți folosi aceste cuvinte în propoziții.

Copaci în haine de pojar: cireși, nuci, salcâmi,...

Păsari migratoare: cocori, grauri, rândunele...

Flori de toamnă: crizanteme, vâzdoage...

Fructe și legume de toamnă: cartofi, mere,...

8 Citiți expresiv versurile. Separați frazele în propoziții.

Toamnele trec, vin încet zăpezi din
amezi,

Aplecat peste carte, copilul tresare –

Anii lui cu nadejde tu îi veghezi,

Să nu rățăcească în lumea cea mare.

Crește un om ca un pom roditor,

uimitor,

Are sufletul de materne țărâne:

Dragostea bunului învățător

Oricând de credință a fost și de

pâine.

(Dumitru Matcovschi)

III Să vorbim și să scriem corect!

Când se vorbește sau se scrie, se folosesc *enunțuri*, care pot fi *propoziții* sau *fraze*. Textul este reprezentat de ansamblul enunțurilor produse oral sau scris.

Pentru ca un text să fie bine construit, nu este suficient să aibă enunțuri corecte. Acesta trebuie să se înlănțuie coerent, respectând:

- ▶ **ordinea logică**; de exemplu, cauza precedă efectul;
- ▶ **ordinea temporală**; de exemplu, trecutul este anterior prezentului;
- ▶ **ordinea spațială**; de exemplu, înșiruirea în pagină a propozițiilor.

Exemplu: Alexandru spunea /ce?/ că are un frate /ce fel de?/care învață la universitate.

IV Atelierul creativ

Priviți imagiile de mai jos.

Scrieți o minicompunere „La culesul fructelor”. Întrebuințați propoziții și fraze.

Curiozități lingvistice ...

Știați oare că?..

Limba română este singura limba europeană în care se poate face o propoziție completă, formată din 5 cuvinte care conțin doar vocale: „Oaia aia e a ei”.

Palindromuri amuzante (grupuri de cuvinte sau cuvinte care pot fi citite de la stânga la dreapta și de la dreapta la stânga fără să-și piardă sensul):

- ▶ Ele ne seduc cu desenele.
- ▶ Era să pozez o pasare.
- ▶ Elisa va lăsa Toyota sa la Vasile.

Lexicul și frazeologia. Actualizarea cunoștințelor

§ 4. Schimbarea valorii gramaticale (conversiunea). Familia lexicală. Dicționarele limbii române

I Terminologie:

dicționar
vocabular (lexic)
lexicologie

derivare:

prin sufixare;
prin prefixare;

sufixe: *augmentative;*
diminutivale.

conversiunea

compunere:

prin alăturare;
prin sudare;
prin abreviere;

familie lexicală

II Ce știm?

Mijloacele de îmbogățire a vocabularului:

- **Derivarea** este mijlocul de îmbogățire a vocabularului prin care se formează cuvinte noi cu ajutorul prefixelor și sufixelor.

Tipurile derivării sunt:

sufixarea, prefixarea și derivarea parasintetică.

● *Compunerea* este mijlocul intern de îmbogățire a vocabularului care constă în formarea cuvintelor noi prin unirea sau alăturarea a două sau mai multe rădăcini.

Procedeele compunerii sunt:

sudarea, alăturarea și abrevierea.

▶ *Sudarea* este îmbinarea în care elementele s-au contopit: binefacere, doisprezece, fărădelege.

▶ *Alăturarea* este îmbinarea în care elementele s-au alăturat: verde-deschis, prim-ministru, sare-de-lămâie, argint-viu.

▶ *Abrevierile* sunt prescurtări de cuvinte sau de grupuri de cuvinte unanim recunoscute și aplicate: î.e.n., DEX., kg.

● Citiți cu atenție textul.

Pădurile reprezintă, foarte eficiente filtre naturale, deoarece reține, în coroanele arborilor, particule fine de praf sau cenușă.

Pentru protecția mediului înconjurător, constituie cel mai important factor natural, eficient, stabil și inepuizabil. Este o sursă de lemn. Pădurile pot furniza cantități uriașe de lemn de bună calitate.

Pădurile reprezintă pentru om un refugiu din calea zgomotului, soarelui puternic sau vântului. Sub haina ocrotitoare a pădurii este adăpostită o variată lume animală.

Pădurile sunt și o sursă de hrană pentru om și animale. Fructele de pădure, ciupercile comestibile, stupăritul pastoral și vânătoarea au constituit întotdeauna o sursă de medicamente de origine vegetală.

- ▶ Transcrieți în caiete toate cuvintele formate prin derivare.
- ▶ Reprezentați schematic structura lor.
- ▶ Analizați morfologic patru din ele după modelul din manual.

OCROTIȚI NATURA !

Să ne reamintim!

Rețineți!

Conversiunea (schimbarea valorii gramaticale) este un mijloc intern de îmbogățire a vocabularului care constă în formarea cuvintelor noi prin trecerea la o altă parte de vorbire.

Citiți și comparați!

● Examinați cuvintele din ambele coloane. Prin ce se aseamănă cuvintele care se repetă? Prin ce se deosebesc?

articol editorial	editorialul
scriitor clasic	clasicul
registru zilnic	zilnicul
popoarele antice	anticii
om militar	militarul
copil zbânțuit	zbânțuitul
film documentar	documentarul
om leneș	leneșul
om egoist	egoistul

Observați!

Cuvintele evidențiate în textele de mai jos sunt substantive provenite din alte părți de vorbire. Precizați aceste părți de vorbire.

- „Dar aista e *un leneș* care nu credeam să fi mai având pereche”. (I. Creangă)
- „*Un sforăit* puternic ...rupe firul melancolic al cugetărilor mele”. (C. Hogaș)
- „...când mă lua cineva cu *răul*, puțină treabă făcea cu mine; când mă lua cu *binișorul*, nici atâta”. (Ion Creangă)

Rețineți!

Prin conversie se pot obține:

- ▶ **substantive de la alte părți de vorbire:** *Leneșul* mai mult aleargă, dar *zgârcitul* mai mult păgubește. Am intrat în *adâncul* întunecat al *pădurii*.
- ▶ **verbe la participiu:** *Rătăciții* în pădure se sperie.
- ▶ **verbe la gerunziu:** *Suferindul* privea trist la *frunzele* copacilor.
- ▶ **pronume:** *Nu-mi pierd* vremea cu *niște* nimicuri.
- ▶ **adjective provenite din verbe la participiu:** *Priveam* lumina *filtrată* prin *ramuri*.
- ▶ **adverbe provenite din adjective:** *Vorbește* frumos despre *pădure*.

Nu uitați!

Cuvântul format prin *conversiune* se comportă în comunicare ca partea de vorbire la care a trecut.

Substantivul format prin conversiune, de la alte părți de vorbire, primește articol hotărât sau nehotărât, și îndeplinește funcțiile sintactice de subiect, nume predicativ, atribut și complement.

Adjectivul format prin conversiune, de la alte părți de vorbire, se acordă cu substantivul determinat și îndeplinește funcțiile sintactice de atribut adjectival și nume predicativ.

Exersați!

1 Alcătuiți câte două propoziții în care fiecare din cuvintele propuse să fie în primul caz adjectiv, iar în al doilea – substantiv:

rușinos, milionar, sportiv, învățat.

● Înscrieți-le în caiete.

2 Citiți poezia. Analizați cuvintele evidențiate. La ce parte de vorbire se referă? Explicați cum a avut loc conversia, de la ce parte de vorbire a trecut cuvântul la ce parte de vorbire.

Frunza verde, iarba <i>verde</i> ,	<i>Albă</i> neaua, <i>albă</i> pâinea.
<i>Verde</i> grâul răsărit.	<i>Alb</i> și pomul înflorit.
<i>Verdele</i> , dacă-1 vom pierde,	<i>Albul</i> negru de rămâne.
Ca și cum nici n-am iubit.	Ca și cum nici n-am trăit. (D. Matcovschi)

3 Identificați în textele de mai jos cuvintele formate prin schimbarea valorii gramaticale și explicați cum s-au format:

- ▶ Te uiți cum mușcă toamna
Din verdele pădurii,
Cum fiecare frunză e-o inimă bolnavă?..
Iar eu cu mâini pătate de toamna-nsângerată,
Beau sufletul pădurii.

(Claudia Millian Minulescu)

▶ Tânărul care stătea dedesubtul crengilor desfrunzite avea un ce straniu. Părea un îmbolnăvit de melancolie.

4 Identificați în textul de mai jos cuvintele formate prin schimbarea valorii gramaticale. De la ce părți de vorbire s-au format?

Toamna, verdele pădurii dispare încet și frunzele îngălbenite și bătute de vânt colindă nestinghe cărări. Asemenea peisaje, în care fiecare arbore pare o ființă părăsită de binele verii, înmulțesc ahurile poeților. Fiind niște îndrăgostiți pătimași de natură artiștii sunt, în sinea lor, grație sensibilității, neliniștiți de iminenta dispariție a vegetalului. Totuși, pășind într-un desiș al pădurii fremătânde, ei au sentimentul că se integrează eternității universale. (Ion Andreescu)

5 Construiți câte două enunțuri cu cuvintele propuse ca să aibă diferite valori gramaticale:

voinicul, muncitorul, frumosul, deșteptul.

▶ Numiți antonimele acestor cuvinte.

6 Precizați ce părți de vorbire sunt aceleași cuvinte în următoarele enunțuri:

Era o *dimineață* de toamnă.

Toamna pleacă păsările călătoare.

Strugurii *atârnânzi* în vârtejuri îmi plac.

7 Completați proverbele, alegând varianta corectă:

Nu plătește bogatul, ci (*săracul, vinovatul*).

Când se numără bobocii? (*dimineața, toamna*).

Cine poartă aur în gură? (*înțelepții, bogații*).

▶ Ce părți de vorbire sunt cuvintele din paranteze?

▶ Alcătuiți câte o propoziție cu aceste cuvinte ca să aibă alte valori gramaticale.

8 Citiți cu atenție textul. Ce părți de vorbire sunt cuvintele evidențiate?

Astăzi, ne-am sculat *dimineața* ca să mergem la cumpărături. Pe tarabe, *toamna* ne binecuvântă cu bogăția ei: roșii, vinete, castraveți, ardei grași, cartofi, conopidă, pătrunjel, mărar, leuștean, gogonele, mere, pere, prune gătlane, struguri *atârnând* în vrejuri de viță-de-vie.

Era un valvârtej de culori încântătoare și de miresme îmbătătoare. Am privit ca un pierde-vară la agitația fascinantă a pieței.

9 Precizați ce sunt la origine cuvintele evidențiate din textele de mai jos? Ce au devenit aceste cuvinte în context?

a) „Astfel zise *mititica*

Dulce netezindu-mi părul.”

b) „E un *adânc* asemenea

Uitării celei oarbe.”

c) „Din sânul vecinicului *ieri*.”

d) „N-a fost lume *pricepută* și nici lume s-o priceapă.”

e) Leneșul mai mult alargă, iar zgârcitul mai mult pierde.

e) „Să mai privesc o dată

Câmpia-nfloritoare

Ce zilele-mi copile și albe le-a țesut.”

f) „Noaptea potolit și vânăț arde focul în cămin.”

g) „Dulce îmi veneai în umbra tăinuitului boschet.” (Mihai Eminescu)

► Ce caracteristici ale părții de vorbire în care s-a transformat a căpătat fiecare cuvânt?

10 Indicați valoarea morfologică (substantiv, adjectiv, adverb) a cuvintelor evidențiate din enunțurile de mai jos:

Este un elev *conștiincios*.

Învăță *conștiincios* la toate materiile.

Ziua mea de naștere este în aprilie.

Ziua mergeam pe plajă, iar seara mă plimbam.

Purta un tricou *albastru*.

Admira *albastrul* infinit al cerului.

Vorbește *bine* în engleză.

I-am mulțumit pentru *binele* făcut.

III Să vorbim și să scriem corect!

1 Stabiliți în fragmentul ce urmează cazurile de conversie, explicând ce parte de vorbire au fost cuvintele evidențiate și ce parte de vorbire au devenit în rezultatul conversiei.

— Să-ți spun o ghicitoare?

— Da!

— Douăzeci de *tineri*, patruzeci de *voinici*, șaiszeci de *înțelepți*, optzeci de *nebuni*.

Ghici ce-i?

— Să mă gândesc... Nu știu.

— Vârstele omului.

(Gr. Vieru)

► Memorizați semnele de punctuație la dialog.

2 Precizați valorile morfologice ale cuvântului „o” în exemple:

a) O, ce timp frumos!

b) Am văzut-o pe Maria.

c) Am fost o dată, de două ori, dar nu mă mai duc.

d) Astăzi au scris litera o.

e) A mers pe o stradă lăturalnică.

f) O să meargă și el la petrecere.

g) O viață are omul, numai una...

IV Atelierul creativ

- Citiți cu atenție textul:

Razele jucăușe ale soarelui anunță începutul unei zile călduroase.

– Cucurigu! Cucurigu! striga de cu zori cocoșul pintenat.

În curând se vor trezi toate vietățile. Una câte una, găinile au ieșit din căsuța lor.

– Bună dimineața, îl salută ele pe Gri-vei, prietenul lor.

– Bună dimineața, răspunde cățelul. Ce harnice sunteți!

Nu peste mult timp, apare stăpânul. Hrănește păsările, cățelul și spune:

– Prietene, azi plec la câmp și o să vin târziu.

– Să ai grijă de curte și de casă!

– Ham! Ham! răspunde bucuros cățelul, rotind codița stufoasă.

Stăpânul pleacă liniștit. Are un paznic de nădejde.

Ce fericit și bucuros a fost Grivei!

- ▶ Selectați cuvintele formate prin derivare și conversie.
- ▶ Alcătuiți un dialog dintre voi și cățel. Folosiți cuvinte formate:
 - prin compunere: *binevoitor*, *cumsecade*;
 - prin conversie: *paznicul*, *flocosule*.

§ 5. Familia lexicală. Dicționarele limbii române

I Terminologie:

familie lexicală
cuvânt de bază
cuvinte derivate
rădăcină
prefix
sufix

- Priviți imaginea. Scrieți cât mai multe cuvinte derivate de la cuvântul de bază „școală”.

II Ce știm?

Să ne reamintim!

Vocabularul unei limbi se îmbogățește în permanență cu cuvinte noi, unele se formează în interiorul vocabularului, prin urmare, acestea se numesc mijloace interne de îmbogățire a vocabularului.

Ele sunt: *derivarea, compunerea, conversiunea.*

Cuvântul de bază este elementul fundamental pentru a forma cuvinte noi prin derivare.

Ex.: stră + mos = strămos; stră- prefix; mos - cuvânt de bază

Rădăcina este alcătuită din sunetele comune cuvântului de bază și tuturor cuvintelor obținute de la acesta.

Ex.: plângătoare = cuvânt format cu sufixul „toare” de la cuvântul de bază „a plânge”.

Sufixe sunt grupuri de sunete care se adaugă la sfârșitul rădăcinii pentru a forma cuvinte noi.

Ex: florăreasa, fluturaș.

Prefixul se atasează la sfârșitul rădăcinii cu scopul de a forma cuvinte noi,

Ex: învechit, străvechi

Cuvintele formate cu ajutorul sufixelor și al prefixelor se numesc **cuvinte derivate**.

Ex: dezordine, pisicuța, reluare etc.

Exemple:

bat – combat, străbat, răzbat, dezbat, bătaie, batere;

gheață – înghețat, dezghețat, ghețuș, ghețarie;

alb – înălbit, albituri, albeață.

III Ce vrem să știm?

Familia lexicală.

Rețineți!

Familia lexicală sau *familia de cuvinte* cuprinde toate cuvintele formate prin derivare sau prin alte procedee de la un cuvânt de bază.

Exemplu: Frunză-frunzuliță, înfrunzit, frunziș, frunzișoară, frunzărie.

Folosiți-vă cunoștințele!

- Citiți cu atenție fabula lui Esop. De la cuvintele evidențiate formați cuvinte noi prin derivare.

Vântul și soarele

Vântul și soarele se certau pe motiv că fiecare dintre ei este mai puternic decât celălalt. Deodată, zăbind un călător pe drum, soarele îi spuse vântului: Cred că am găsit un mijloc prin care să vedem care dintre noi doi are dreptate. Primul care izbutește să-l facă pe călător să-și scoată mantia va fi considerat cel mai puternic. Începe tu!

Soarele se dădu deoparte, în spatele unui *nor*, iar vântul începu să sufle cât putu mai tare asupra călătorului. Însă, cu cât vântul suflă mai tare către *om*, cu atât mai strâns își ținu acesta mantia în jurul trupului.

În cele din urmă, cuprins de disperare, vântul renunță. Apoi, soarele ieși dintre nori și-și trimise din plin razele peste călător, care, găsind în curând că e prea *cald* pentru a merge astfel pe jos, își dezbracă mantia.

- ▶ Ce au comun aceste cuvinte?
- ▶ Ce învățătură ați luat din această fabulă?

Nu uitați!

Prin vorbele dure și nechibzuite pe care le spunem, nu facem altceva decât să distrugem raporturile pe care le avem cu cei din jur. Doar prin iubirea noastră statornică și însoțită de răbdare avem puterea de a cultiva relații și prietenii frumoase.

- 1 Notați rădăcina de la fiecare dintre cuvintele date mai jos:

bărbătește.....	îndreptare
împietri	nelegiuit
bătută	omuleț
neprețuit	omenește

- 2 Scrieți cuvântul de bază de la fiecare din exemplele date la exercițiul 1.

.....
.....
.....
.....

- 3 Formați un adjectiv și un verb de la cuvântul *dor*.

adjectiv: verb:

- 4 Grupați cuvintele de mai jos, în funcție de cuvântul de bază de la care s-au format: *copilă, căsuță, mânuit, omeneste, copiliță, mânuire, căscioară, omenesc, copilărește, mânuță, căsnicie, omenire*.

Notă!

Nu confundați familia lexicală cu câmpul lexical!

Câmpul lexical cuprinde toate cuvintele care aparțin aceluiași domeniu și au trăsături de sens comune.

Exemplu: Corpuri cerești: lună, soare, stele.

Exersați!

- 1 Formați familia lexicală a cuvintelor:

mijloc, drum, pădure, umbră, întuneric, om, copil, școală, rădăcină, poveste, a învăța.

- 2 Înlocuiți cuvintele din paranteză cu cuvinte din aceeași familie lexicală:

Noi am făcut un (drum) pe dealurile (pădure) din preajma satului nostru. Pe cărările (umbră) se așternuse (frunză) veșted. Toamna (frunză) copacilor cad una câte una. Într-un loc am găsit mere (pădure), apoi ne-am întâlnit cu (pădure). Afară se (întuneric) devreme și de aceea am plecat grăbiți spre casă.

3 Completați punctele de suspensie cu cuvinte din familia lexicală a cuvântului *copil*:

- a) Ionuț, vecinul nostru este un tare nostim, iar sora lui este doar o
- b) Tatăl lor îi muștră atunci când săvârșesc o faptă
- c) Când au fost ieri la carnaval, erau îmbrăcați, deși sunt copii mari. Acolo au văzut un actor cu apucături de copil.

4 În locul punctelor, adăugați fiecărui cuvânt anumite grupuri de sunete, pentru a obține alte cuvinte, cu înțeles diferit:

..... bun

..... pământ

..... trece

..... scrie

..... atent

..... lega

5 Alcătuiți câte patru cuvinte, cu fiecare dintre prefixele date mai jos:

dez-

des-

în-

îm-

6 Subliniați forma corectă a cuvintelor date:

desbate – dezbate

răsbate – răzbate

înnopta – înopta

împături – înpături

răsgândi – răzgândi

despacheta – dezpacheta

înbuna – îmbuna

dezăpezi – dezăpezi

7. Treceți sufixele și prefixele, în tabelul de mai jos, de la cuvintele date:

	<i>Sufixe</i>	<i>Prefixe</i>
Argintiu		
Bătrânețe		
Șoimește		
Refolosibil		
Strămoș		
Antevorbitor		
Pisicuță		
Răsuci		
Despovăra		

IV Să vorbim și să scriem corect!

- Citiți cu atenție textul.

În curte

Curtea geme de orătării gălăgioase, care mișună de colo-colo în căutare de hrană. Într-un colț, câteva găini svelte, cu pene brune și strălucitoare în bătaia soarelui, defilează țațoșe, de parcă ar fi pe podiumul unei săli de spectacole. Când se apropie câte un cocoș de ele, găinile se înfoaie

în pene, mândre de coloritul penelor multicolore. Ca și când ar fi uitat că nu pot zbura așa cum o fac păsările sălbatice, găinile își desfac aripile și foșnesc de câteva ori din ele. Nu se ridică de la sol mai mult de câțiva centimetri, dar par a fi mândre de realizarea lor. Apoi își reiau căutările de hrană, scormoitul neobosit prin pământ. Ridică capul din pământ doar la auzul unui cucurigu, scos de câte un cocoș, strigat din străfundul plămânilor.

- ▶ Identificați cuvintele necunoscute.
- ▶ Consultați dicționarele.

V Atelierul creativ

Lucrați în grupuri!

- 1 Completați ciorchinele formând cuvinte derivate de la cuvântul „pădure”.
- 2 Completați cu prefixe pentru a obține cuvinte cu sens opus – antonime, apoi construiți câte o propoziție cu noile cuvinte:
 - a) atent;
 - b) comod.
- 3 Completați cu sufixe potrivite pentru a obține derivate care denumesc obiecte mai mici decât obiectele denumite de cuvintele de baza:

urs,
pisică,
carte,
om,

copac,
ban,
vânt,
pasăre.

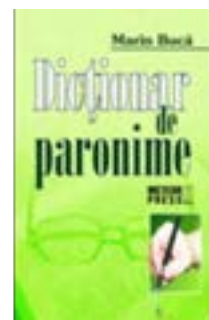
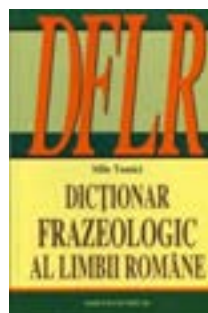
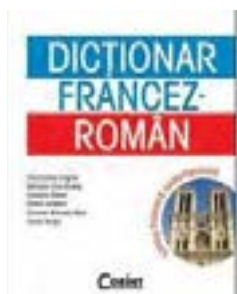
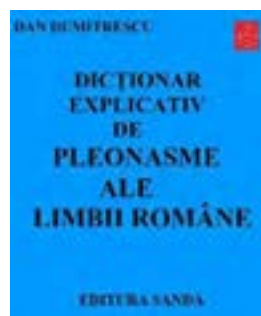
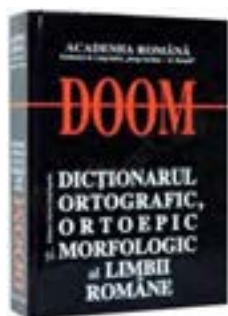
4 Alcătuiti familia lexicala a verbului „a citi”.

Învățați jucându-vă!

Jocul didactic „Cuvântul cu codiță”

Un elev spune un cuvânt și-l numește pe colegul său de clasă, el spune un derivat al acestui cuvânt și numește pe alt coleg al său...

Dicționarele limbii române

Rețineți!

Dicționarul este o lucrare care cuprinde cuvintele unei limbi sau ale unui domeniu de activitate, aranjate, de obicei, în ordine alfabetică și explicate în aceeași limbă sau traduse în altă limbă.

Sunt mai multe tipuri de dicționare:

► **Explicativ** – sensurile cuvintelor dintr-o limbă, oferind și informații referitoare la etimologia și apartenența morfologică a termenilor;

▶ **Ortografic** – indicații cu caracter normativ referitoare la scrierea cuvintelor; dintr-o limbă.

▶ **Etimologic** – informații referitoare la originea cuvintelor dintr-o limbă;

▶ **De sinonime, omonime, paronime, expresii frazeologice** – informații referitoare la unele fenomene lexicale, prezentând situațiile concrete de împrumut lexical, sinonime, antonime, omonime, paronime, expresii frazeologice, etc.;

▶ **Bilingv** – echivalentul cuvintelor dintr-o limbă în alta, sau în mai multe limbi (bilingv sau plurilingv);

▶ **De proverbe și zicători** – semnificația proverbelor și zicătorilor;

▶ **De nume proprii** – informații referitoare la nume;

▶ **Speciale medicale, juridice, sportive etc.** – termenii specifici anumitor domenii de activitate;

Enciclopedic sau lexicon – informații din diferite domenii.

Explicați!

▶ Comentați afirmația: „*Cel mai mare dicționar pe care l-am cunoscut vreodată este dicționarul vieții.*”

Să ne reamintim!

Exersați!

1 Care este denumirea dicționarului din care au fost extrase cuvintele de mai jos?

ȘLĂGĂR, șlagăre, s. n. Melodie (de muzică ușoară) care la un moment dat are o mare popularitate; cântec la modă.

GEAM, geamuri, s. n. 1. Placă de sticlă care se fixează în pervazurile ferestrelor sau ale ușilor și care permite să străbată lumina în interiorul unei încăperi. Bucată de sticlă care se fixează în rama ceasornicelor, a ochelarilor etc. 2. P. gener.

REGRÉT, regrete, s. n. Păreră de rău cauzată de pierderea unui lucru sau a unei ființe, de o nereușită sau de săvârșirea unei fapte nesocotite; p. ext. remușcare, căință. Din fr. Regret.

▶ Cuvintele date sunt aranjate în ordinea respectivă din dicționar?

2 Explicați sensul cuvintelor de mai jos. Consultați DEX-ul.

Valută, chimie, hipersensibil, epuizabil, migrenă.

3 Aranjați cuvintele de mai jos în ordinea din DEX. (ordine alfabetică):

ecuație, girafă, sepală, faraon, carne, zeamă, zarzavat, fântână, turc, binecuvântare, sălbatic, maro, mecanism, piuliță, film, lenș, monolog, geologie, colecție, oraș, a munci, interval, stic, buzdugan.

▶ Găsiți explicația cuvintelor necunoscute în DEX.

▶ Alcătuiți enunțuri cu trei din aceste cuvinte.

Știați că...

- ▶ Dicționarul are un rol informativ complex.
- ▶ Dicționarele se găsesc cel mai adesea în formă de carte (tipărită), însă sunt și sub formă electronică, accesibile de pe computer sau prin internet.
- ▶ Cele mai vechi dicționare cunoscute sunt considerate tăblițele găsite în Ebla (Siria de azi) care datează din jurul anului 230 î. Hr. Pe ele erau gravate liste de cuvinte.

Învățați jucându-vă!

I grupă. Înscrieți cât mai multe denumiri geografice în ordine alfabetică.

II grupă. Înscrieți cât mai multe nume de persoane în ordine alfabetică.

III Să vorbim și să scriem corect!

Nu vă exprimați greșit!

*gheață înghețată,
a conlucra împreună,
a conține în cuprins,
a ecraniza un film,
genunchiul piciorului,
a îngheța de frig,
perioadă de timp,
a poposi pentru odihnă,*

*a prefera mai bine,
(5) procente la sută,
a rămâne în continuare,
a repeta încă o dată,
a rescrie iar,
a urca sus,
a urma în continuare.*

- ▶ Ce dicționar trebuie să folosiți pentru a explica greșeala în vorbire?

IV Atelierul creativ

Alcătuți o compunere cu titlul „O călătorie în Țara Florilor”, în care să folosiți cinci cuvinte derivate cu sufix și cinci cuvinte derivate cu prefix. Subliniați aceste cuvinte în compunerea voastră!

Ban de aur colorat,
Cu pene înconjurat,
Îl puteți ghici îndată,
Că are nume de fată!
(*Margareta*)

Colorat, catifelat,
Parfumat și înfioat,
De spini este apărat.
Care floare are gheare
Și parfumul cel mai tare?
(*Trandafirul*)

E o floare-nmiresmată
Cu-o legendă-ndelungată
De Narcis ne amintește
Și de Paști ea inflorește.
(*Narcisa*)

Zeci de umbreluțe mici,
S-au unit să fac-o floare,
Dar trecu vântul pe-aici
Și le risipi în zare.
(*Păpădia*)

Teste de evaluare a cunoștințelor

- 1 Fondul lexical original al limbii române este de origine:
 - a) latină;
 - b) deto-dacă;
 - c) latină și geto-dacică.
- 2 Toate cuvintele sunt arhaisme în șirul:
 - a) colonel, grănicer, stative;
 - b) baniță, ulcior, stic;
 - c) vornic, hatman, meliță.
- 3 Expresia idiomatică „*a se face mort în păpușoi*” înseamnă:
 - a) a muri în câmp;
 - b) a se preface că nu știe nimic;
 - c) a se lenevi.
- 4 Propoziția „*Vine ploaia?!*” este:
 - a) dezvoltată, afirmativă, interogativă, exclamativă;
 - b) simplă, afirmativă, interogativă, exclamativă;
 - c) dezvoltată, negativă, enunțiativă, exclamativă.
- 5 Enunțul „*Nu-i frig, dar e răcoare*” conține:
 - a) prima propoziție principală și a doua propoziție subordonată;
 - b) prima propoziție subordonată și a doua propoziție principală;
 - c) două propoziții independente.

- 6 Cuvântul „îmbrăcămintе” e format prin:
- sufixare;
 - prefixare;
 - derivare parasintetică.
- 7 Sudarea este îmbinarea în care este:
- alăturare.
 - contopire;
 - abreviere.
- 8 Cuvântul evidențiat din enunțul „Negrul arăturilor de toamnă se vede în depărtare” este:
- adjectiv;
 - substantiv;
 - adjectiv substantivizat prin conversie.
- 9 Partea comună a cuvintelor derivate se numește:
- prefix;
 - sufix;
 - rădăcină.
- 10 Seria de cuvinte: *casă, castel, bojdeucă, vilă, este*:
- o familie de cuvinte;
 - un câmp lexical;
 - un șir de cuvinte separate.
- 11 Dicționarul bilingv ne prezintă:
- echivalentul cuvintelor dintr-o limbă în alta;
 - echivalentul cuvintelor în mai multe limbi;
 - informații din diferite domenii.
- 12 Care șir de cuvinte e aranjat în ordinea din DEX:
- zimbru, zahăr, zarzăr, zarzavat;
 - lama, lingură, livadă, lună;
 - tobă, toamnă, teamă, tuncet.

*Verbul – nucleul comunicării.
Timpul, persoana, numărul*

§ 6. Actualizarea cunoștințelor despre verbe predicative și nepredicative.

Verbe auxiliare: a fi, a avea, a vrea

I Terminologie:

- verbe predicative
- verbe nepredicative:
 - auxiliare;
 - copulative.

● Citiți cu atenție poezia.

Ce frumos e la bunici
Când e primăvara-n floare
Și e iarba înverzită
Și-aud glasuri de mioare!

Totul pare din poveste...
O căsuță luminoasă
Și bunicii la fereastră
Așteptându-mă acasă!

Bunica, cu glas duios
Mă încântă cu povești
Iar bunicul mă *învață*
Tainele gospodărești!

Ce frumos e la bunici...
Pace...dragoste și cânt...
Doamne, *ține-i* cât mai mult
Sănătoși pe-acest pământ!
(*Maria Luca*)

► Precizați valoarea morfologică a cuvintelor evidențiate din textul de mai sus. Înscrieți-le în caiete în două coloane: verbe predicative și verbe nepredicative.

► Indicați tipul verbelor nepredicative.

II Ce știm?

După posibilitatea de a îndeplini funcția sintactică de predicat verbal, având cel puțin un înțeles de sine stătător, **verbele** sunt:

► **predicative** – pot avea înțeles de sine stătător; pot exprima singure predicatul, când sunt la un mod personal;

► **nepredicative** – nu au înțeles de sine stătător – formează predicatul numai împreună cu alte cuvinte:

- *verbe copulative* – *a fi, a deveni, a ajunge, a se face, a ieși, a însemna, a părea, a rămâne etc.*, când exprimă ideea de transformare. În acest caz li se adaugă, pentru a forma un predicat, numele predicativ exprimat printr-un substantiv, adjectiv, pronume, numeral etc.

- *verbele auxiliare* – *a avea, a vrea, a fi*, cu ajutorul cărora se construiesc formele compuse ale verbelor (timpuri, moduri).

Să ne reamintim!

Fiecare din cele trei verbe au și **valoare predicativă**.

III Ce vrem să știm?

● Verbele auxiliare: *a fi, a avea, a vrea*.

● Verbul „*a avea*” este *auxiliar* când ajută la:

► formarea timpului perfect compus de la indicativ: **am citit**;

► formarea modului condițional-optativ: **aș citi**.

● Verbul „*a vrea*” este *auxiliar* când ajută la formarea timpului viitor: **vor citi**.

● Verbul „*a fi*” este *auxiliar* când ajută la:

- ▶ formarea modului conjunctiv: *să fi învățat*;
- ▶ formarea modului condițional-optativ: *ar fi învățat*.

Nu uitați!

Verbul „a fi” are înțeles de sine stătător:

- ▶ când are sens de (*se află, există, se găsește, se întâmplă, trece etc.*);
- ▶ când arată timpul (*este iarnă*), ora (*este 6*), costul (*este 5 lei*), a dăinui (*este din antichitate*), vârsta (*este de 7 ani*) etc.

are valoare predicativă și formează singur predicatul verbal.

Rețineți!

Verbul este partea de vorbire flexibilă independentă care exprimă o acțiune, o stare sau existența unei ființe sau a unui obiect și răspunde la întrebările *ce face? ce a făcut? ce va face?*

1 Analizați verbele din textul de mai jos, arătând timpul, persoana fiecăruia și funcția în propoziție:

a) Aduși în Dacia de împăratul nostru Traian, rămași aici, în urma celei mai vajnice lupte ce-au văzut timpurile vechi, am păstrat în sângele nostru vitejia celor două popoare mari din care ne tragem. (*Al. Vlahuță*)

b) Racul înapoi se da,
Broasca tot în sus sălta,
Știuca foarte se izbea
Și nimic nu isprăvea. (*Al. Donici*)

c) Asemenea, dragi-mi erau șazătorile, clăcile, horile și toate petrecerile din sat, la care luam parte cu cea mai mare însuflețire! De piatră de-ai fi fost, și nu puteai să nu-ți salte inima de bucurie când auzeai uneori în puterea nopții pe Mihai scripcariul din Humulești. (*I. Creangă*)

2 Alcătuiți cinci enunțuri despre anotimpul toamna, folosind verbele *a fi, a avea, a vrea* ca:

a) predicative; b) nepredicative (auxiliare).

3 Stabiliți valoarea verbului „a fi” în exemplele ce urmează:

- a) „Eu sunt a sa mumă, el e fiul meu,
De ești tu acela nu-ți sunt mumă eu...” (*Dimitrie Bolintineanu*)
- b) Era o salcie bătrână lângă râu.
- c) Să fi știut adevărul la timp, aș fi putut să-l ajut.
- d) „Mamă, tu ești Patria mea...” (*Grigore Vieru*)

4 Construiți enunțuri în care verbele *a fi*, *a avea* să aibă toate valorile studiate.

5 Găsiți sinonime pentru verbele de mai jos:

a împodobi,	a urca,
a vorbi,	a se bucura,
a întreba,	a încerca,
a pleca,	a învăța.

6 Determinați ce părți de vorbire sunt cuvintele subliniate:

„S-așează bruma peste vii
De ce nu-mi vii, de ce nu-mi vii? ” (*Mihai Eminescu*)

7 Analizați verbele din textele de mai jos:

a) „Cu tine două fete stau
Și torc în rând cu tine;
Sunt încă mici și tată n-au
Și George nu mai vine.” (*George Coșbuc*)
b) „Fiind băiet păduri cutreieram...” (*Mihai Eminescu*)

8 Completați spațiile punctate cu verbe la forma potrivită:

a) Cine ... de dimineață, departe
b) pe mâine, ce poți azi.
c) Leneșul mai mult ... , zgârcitul mai mult
d) Meseria ... brățară de aur.
▶ Analizați verbele indicând categoriile gramaticale studiate.

9 Precizați valorile verbului *a avea* din textul de mai jos, arătând în același timp și modul, timpul, numărul și persoana.

a) „N-aibi grijă, măi șoimane! eu am și duc cu mine
O vrajă rea de dușmani și bună pentru tine”. (*V. Alecsandri*)
b) „Câți ai avea azi dumneata
Nepoți să-ți zică: „Moșul”...
Le-ai spune spuză de povești
Cu împăratul Roșu. ” (*O. Goga*)
c) „Are să urmeze cum știm noi, nu cum vrea el, că doar nu-i de capul său.
Când m-ar bate numai atâta grijă, măi femeie, ce mi-ar fi?...
Tot umblând noi din școală-n școală, mai mult, ia, așa „De frunza frâsinelu-
lui”, mâine, poimâine avem să ne trezim niște babalâci gubavi și oftigoși.”

(*I. Creangă*)

IV Să vorbim și să scriem corect!

„a fi” – *este, eram, erați, erau...*

„a scrie” – *scriem, scrieți, scriu;*

„a lua” – *luăm, luați;*

„a creea” – *creez, creează, crea;*

dar: *creezi, cream, creând.*

V Atelierul creativ

Lucrați în perechi!

- Alcătuiți propoziții cu omonimele omofone:

ați – a-ți

ai – a-i

ia – i-a

la – l-a

iau – i-au

ia-ți – i-ați

§ 7. Modurile nepersonale ale verbului: *infinitivul, participiul, gerunziul și supinul*

I Terminologie:

modurile nepersonale:

- ▶ **infinitivul** ▶ **gerunziul**
- ▶ **participiul** ▶ **supinul**

- Citiți cu atenție textul.

Păsările s-au oprit pentru un scurt popas în pomii îngălbeniți din apropierea casei. S-au odihnit puțin, timp în care au ciripit neîntre-rup, făcând o zarvă de nedescris. Deodată, s-au ridicat cu toatele. S-au înălțat spre bolta plumburie a cerului, cu o iuțeală uimitoare. Un mic grup de păsări s-a despărțit de stolul mare și a dat un scurt ocol casei de desubt. Apoi s-au pierdut iarăși în mulțimea celorlalte.

De la streășina casei, ies ultimele păsări rămase pe aceste meleaguri. Și ele se pregătesc de plecarea spre țările calde. Dau ultimele indicații pușorilor mici și amărâți, după care încep să săgeteze cerul. Dau un ocol larg lacului din apropiere,

Cuprins

§ 1. Recapitulare. Sfera numelui: substantivul, adjectivul, pronumele, numeralul...3	
Adjectivul.....	10
Pronumele.....	13
Numeralul.....	16
Articolul.....	18
§ 2. Originea cuvintelor românești. Cuvinte de uz general.....	22
§ 3. Valorile stilistice ale expresiilor idiomatice. Îmbinarea de cuvinte. Propoziția. Fraza.....	28
§ 4. Schimbarea valorii gramaticale (conversiunea). Familia lexicală. Dicționarele limbii române	40
§ 5. Familia lexicală. Dicționarele limbii române.....	46
§ 6. Actualizarea cunoștințelor despre verbele predicative și nepredicative. Verbele auxiliare: a fi, a avea, a vrea	57
§ 7. Modurile nepersonale ale verbului: infinitivul, participiul, gerunziul și supinul	61
§ 8. Verbele: a fi, a deveni, a ajunge, a ieși, a se face, a rămâne, a însemna, a părea ca auxiliare și copulative.....	68
§ 9. Timpul, persoana, numărul. Conjugarea verbelor: clasificarea verbelor în conjugări.....	71
§ 10. Modurile personale. Timpurile modului indicativ.....	78
§ 11. Alte moduri personale: conjunctiv, condițional-optativ, imperativ, timpurile acestor moduri. Propoziția imperativă. Propoziția optativă.....	84
§ 12. Verbele active pronominale. Verbele personale, unipersonale și verbele impersonale. Verbele tranzitive și intransitive.....	88
§ 13. Diatezele: activă, pasivă (complementul de agent), reflexivă.....	92
§ 14. Locuțiunea verbală. Funcțiile sintactice ale verbului și ale locuțiunii verbale.....	99
§ 15. Valoarea stilistică a verbelor și a locuțiunilor verbale.....	102
§ 16. Adverbul (actualizare). Felurile adverbilor.....	108
§ 17. Adverbele interogative, relative și nehotărâte.....	114
§ 18. Formarea adverbilor. Adverbele provenite din diferite părți de vorbire...116	
§ 19. Gradele de comparație ale adverbului.....	120
§ 20. Locuțiunea adverbială. Adverbele predicative și locuțiunile adverbiale predicative.....	123
§ 21. Funcțiile sintactice ale adverbului și locuțiunilor adverbiale.....	127
§ 22. Valorile stilistice ale adverbului.....	131

§ 23. Prepoziția. Felul prepozițiilor.	
Regimul cazual: rolul prepoziției	
în exprimarea acuzativului.....	137
§ 24. Locuțiunea prepozițională.....	143
§ 25. Conjunția. Felul conjuncțiilor.	
Conjunțiile coordonatoare și conjuncțiile subordonatoare.....	148
§ 26. Locuțiunile conjuncționale:	
coordonatoare și subordonatoare.....	154
§ 27. Interjecția. Tipurile de interjecții.	
Cuvintele onomatopice. Interjecții de adresare.....	160
§ 28. Interjecții predicative. Rolul interjecției în comunicare.....	165
§ 29. Sistematizarea și generalizarea cunoștințelor.....	171
Comunicarea	
orală și scrisă.....	174
Comunicarea monologată și comunicarea dialogată.....	174
Organizarea dialogului.....	175
Compunerea-narațiune.....	181
Compunerea-descriere.....	184
Compunerea-raționament.....	189
Articolul de ziar.....	192
Acte oficiale. Procura.....	194

Навчальне видання

Говорнян Лілія

Попа Марія

Бурла Олена

РУМУНСЬКА МОВА

Підручник для 7 класу загальноосвітніх навчальних закладів
з навчанням румунською мовою

Румунською мовою

Зав. редакцією *К.В. Даскалюк*

Редактор *Г.І. Унгурян*

Художній редактор *І.Б. Шутурма*

Підбір та обробка фотоілюстрацій *С.Л. Говорнян*

Коректор *Л.М. Єремія*

Формат 70x100 ¹/₁₆.
Ум. друк. арк. 16,2.
Тираж пр. Зам.

Державне підприємство
«Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Світ»
79008 м. Львів, вул. Галицька, 21
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4826 від 31.12.2014

www.svit.gov.ua
e-mail: office@svit.gov.ua
svit_vydav@ukr.net